Beatrijs. I legende, saga, epos, novelle og drama

Vertaald door: Kåre Langvik-Johannessen

bron
Kåre Langvik-Johannessen (vert.), *Beatrijs. I legende, saga, epos, novelle og drama*. Solum Forlag, Oslo, 1990

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_bea001beat21_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

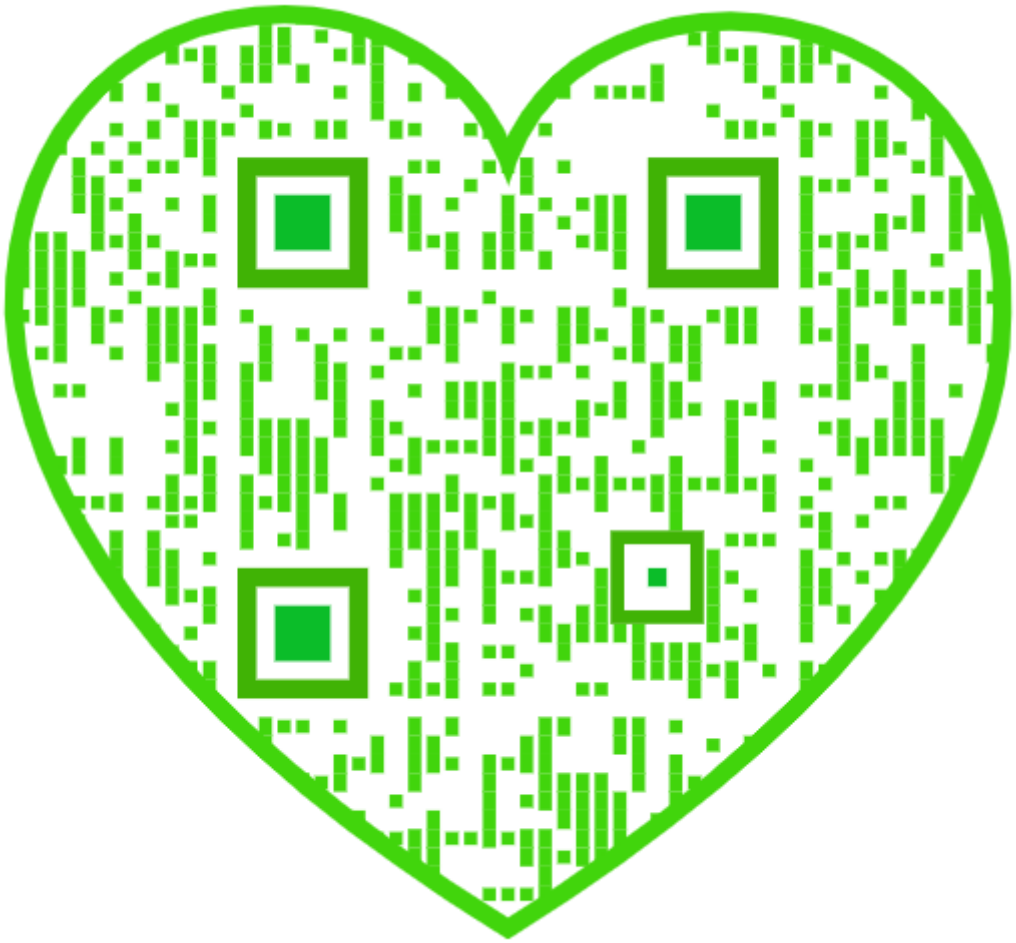

Innledning

I den europeiske litteratur er det mange gjennomgangstemaer. Noen skriver seg fra oldtiden, andre fra middelalderen og endog fra 1500-tallet, gammelt sagnstoff som stadig utfordrer og inspirerer dikterne til ny skapende innsats og til ny behandling av de gamle myter og legender.

Når diktere som Racine, Goethe, Grillparzer og i vårt eget århundre Hofmannsthal og Anouilh, for å nevne et fåtall blant de mest kjente navn, tar opp det gamle stoff fra oldtidens store tragediediktning, så er det ikke for å gjenta noe som Aischylos, Sofokles, Euripides eller Seneca uttrykte i en fjern fortid, men fordi temaene har slike almenmenneskelige muligheter at de tåler en ny dikterisk behandling, ikke bare under andre tiders kulturelle, sosiale og religiøse forhold, men også ut fra vidt forskjellige individuelle livsholdninger.

Danner oldtidens myter de eldste gjennomgangstemaer i vårt europeiske kulturgods, så finner man i sagnet om den tyske dr. Johann Faust det yngste. Faust er forsåvidt en historisk skikkelse som levet i første halvdel av 1500-tallet, men som skal ha levet et liv som straks forårsaket en fasttømret myte om hans pakt med djevelen. Hans legendariske liv ble først nedskrevet i en såkalt 'folkebok' - folkebøkene var 1500-tallets pockets - som ble utgitt på tysk i 1587, og noen år senere skrev den engelske dikter Christopher Marlowe det første Faust-drama. På tysk område ble folkeboken gjenstand for en rekke bearbeidelser i dukkespill, mens nederlenderen Jacob van Rijndorp på 1600-tallet skrev versedramaet *De hellevaart van Dr. Joan Faustus*. Mot slutten av 1700-tallet kom det i tysk litteratur et helt skred av Faust-dramaer i den såkalte 'Sturm und Drang'-perioden med Goethes Faust som det mest kjente. Annen del av dette drama ble ferdig først omkr. 1830. I vårt århundre vendte temaet tilbake i symbolsk form i Thomas Manns kjente roman *Dr. Faustus*.

Stor interesse fikk også temaet 'det døende menneske'. Alment kjent er titelen *Det gamle spill om Enhver*, som i sin første form, *Elckerlijc*, ble skrevet i Flandern i 1470-årene, sannsynligvis av en viss Pieter van Diest. Dette fant i begynnelsen av

1500-tallet veien til England, *Everyman*, og noe senere på 1500-tallet ble det i Nederlandene skrevet et par latinske Enhverdramaer. Via disse latinske spillene fant stoffet i Tyskland veien inn i en rekke forskjellige spill på morsmålet, med høydepunktet i *Jedermann* fra 1911, det årlige spill under festspillene i Salzburg, skrevet av den østerrikske dikter Hugo von Hofmannsthal.

Temaet for den bok som her presenteres er sagnet om nonnen som forlater sitt kloster for en manns skyld, men som efter mange år vender tilbake uten at noen i klosteret har merket hennes fravaer. Jomfru Maria har nemlig i mellomtiden påtatt seg hennes skikkelse og utført hennes daglige tjeneste som klosterkirkens sakristansøster.

For vår tids alminnelige leserpublikum er kanskje dette stoff mindre kjent, men det har ikke desto mindre hatt en stor utbredelse i forskjellige litteraire former. Størst utbredelse fikk stoffet i form av legender og eksempler over hele Europa i middelalderen. Også i en gammelnorsk samling Maria-soger fra ca. 1300 finner vi legenden igjen, og i reformasjonstiden dukker den endog opp med 'motsatt fortegn', idet den er tatt opp i en samling legender som skal vise hvilke løgner den katolske kirke farer med.

Den eldste skriftlige dokumentasjon man kjenner, finner man i en latinsk legendesamling, *Dialogus miraculorum* fra ca. 1220, skrevet av Caesarius von Heisterbach, prior i cistercienserklosteret i Heisterbach i Rhinland. Her baerer fortellingen titelen *De Beatrice custode*, eller *Om sakristansøsteren Beatrice*. Senere skrev Caesarius von Heisterbach enda en bok med mirakuløse sagn, *Libri VIII miraculorum - Åtte bøker med mirakler*, som skriver seg fra 1237-38. Også her finnes sagnet om Beatrice, men uten at hun navngis, og med små varianter i teksten.

Veien fra den enkle legende til en omfattende dikterisk behandling i det middelalderske episke dikt som her presenteres, synes ikke å ha vaert lang, hverken i tid eller rom. Den flamske middelalderforsker, jesuitten D.A. Stracke, mente å kunne tidfeste det så tidlig som til ca. 1240, d.v.s. kort efterat Caesarius' annen legendesamling var skrevet. Men noe sikkert kan man ikke vite. En annen flamsk forsker, Willem van Eeghem, mener at eposet er skrevet av en kjent dikter i middelnederlandsk litteratur, nemlig Hein van Aken, og hvis dette er tilfellet, kan det ikke vaere skrevet før 1290. Nederlenderen G. Kazemier derimot setter tiden for eposets mulige tilblivelse til mellom 1237 og 1276. Yngre enn 1276 kan det ikke vaere, mener han, da pave Gregor X på det 2. Lyon-konsil i 1274 satte forbud mot

overdreven bruk av smykker og i 1276 foreskrev at kjolenes slep skulle forkortes og hodeplagget reduseres til et slør. Den unge mann i eposet kjøper derimot mange smykker til Beatrijs, kjoler og kyser som ikke synes å svare til de pavelige forskrifter. Kazemier mener at den tydeligvis fromme dikter ville ha latt den unge mann respektere kirkens bud. Imidlertid kan man jo stille spørsmålet om hvor hurtig slike forordninger ble alment kjent og respektert i middelalderen, og kanskje også om den unge mann brød seg synderlig om slike bud i den situasjon han befant seg; han bidro jo til et langt større brudd med kirkelig lov når han lokket sin elskede ut av klosteret!

De forskjellige forskere kan imidlertid enes om at *Beatrijs* er skrevet på 1200-tallet.

Den anonyme dikter sier intet om åstedet for eposets hendelser. Derimot forteller han om den fromme wilhelmitermunken Gijsbrecht, som skal ha fortalt ham historien. Nu kan det her dreie seg om en fiktiv munk. Den middelalderske dikter ville gjerne at hans diktning skulle få et skjaer av virkelighet. Men når Gijsbrecht er angitt som wilhelmitermunk, blir det straks mer interessant. Stifteren av denne orden, Wilhelm von Malavalle, som døde i året 1157, så den monastiske eneboerform som det store ideal, men da et ordenssamfunn også forutsetter et fellesskap, fant han løsningen i ganske små klostersamfunn med bare syv til 14 munker. Disse slo seg fortrinnsvis ned på øde og ufruktbare steder. På 1200-tallet fikk denne klosterorden stor utbredelse på flamsk område, og det må antas at dikterens opplysning derfor må bero på en realitet - hvis det da ikke var for å gi sin diktning en enda sterkere og mere håndgripelig bakgrunn.

Det er imidlertid visse tegn som tyder på at legenden iallfall har sitt opphav på sydnederlandsk graan. Man finner i middelalderen en rekke nederlandske prosaversjoner av legenden og likeledes på de tilgrensende tyske og franske områder. Interessant er det som cisterciensernes historieskriver Chrysostomus Henriques forteller i sin *Menologium Cistertiense*, som ble utgitt i Antwerpen i 1630. På s. 373 i denne bok nevner han den Salige Beatrijs, Beata Beatrix, hovedpersonen i Caesarius' legende. Han nevner hennes dødsdag, 6. november, og at hun har levet i klosteret Sancta Maria de Oliva i Marmontier, mellom de vallonske byer Nivelles og Binche. Han hadde selv forsøkt å finne hennes grav i den brannherjede klosterkirken, men forgjeves. Og selv om man skulle tillate seg å tvile på at legendens Beatrijs har vaert en historisk person som har levet som nonne i det nevnte kloster, så er det et faktum at sagnet om henne har levet i en folketradisjon i provinsene Hainaut og Brabant. Det er derfor like

stor mulighet for at Caesarius kan ha fått legenden fra det syd-nederlandske område som at den nederlandske dikter kan ha fått den fra Caesarius, eventuelt via en wilhelmitermunk.

Dat var iallfall her på flamsk-brabantsk område, sentrum for den nederlandske kultur i middelalderen, at legenden fikk sin første dikteriske utformning. Den for oss ukjente dikter har skrevet et av hovedverkene i nederlandsk middelalderlitteratur og en perle i den europeiske. Her forenes poesi og psykologisk dybde i en episk kraft på en måte som ikke er vanlig i høymiddelalderens episke kunst.

Den første dramatisering av stoffet er skrevet på fransk, men innenfor Nederlandenes gamle grenser. Byer som Arras og Lille var politisk sett den gang nederlandske byer, og de har da også nederlandske navn, henholdsvis Atrecht og Rijsel. Først mot slutten av 1600-tallet ble dette området innlemmet i Frankrike. Og her finner man også den franskspråglige litteraturs viktigste sentrum i middelalderen. Fra tiden mellom 1340 og 1380 har man herfra bevart en samling mirakelspill. *Les miracles de Notre Dame*, hvorav ett om Beatrijs. Dessverre er dette spill ikke blant de mest interessante i samlingen.

Et par hundre år senere skriver den kjente spanske dramatiker Lope de Vega (1562-1635) dramaet *La buena guarda - Den gode priorinne*. På Lope de Vegas tid var Sydnederlandene og Spania i personalunion under de spansk-nederlandske habsburgere, og kontakten var sterk. Som titelen forteller, er det ikke sakristansøsteren som forlater klosteret for en manns skyld, men selveste priorinnen i klosteret, Doña Clara de Lara og mannen hun drar avsted med, er klosterets hushovmester, eller gårdsbestyrer, Majordomus Felis. Klosterets sakristansøster, Carrizo, er riktignok også med i spillet, men naermest i egenskap av en tjenerskikkelse, som dessuten blir tegnet med komiske trekk. Vi aner her den gamle komedies personasjer: de seriøse hovedskikkelser av høyere rang og det komiske tjenerskap av lavere, slik vi også kjenner dem fra Holbergs komedier. Forøvrig er det en engel og ikke jomfru Maria som her opptrer som stedfortrederen. Et fint symbolsk virkemiddel for å bevege den bortløpne priorinne til anger, er at hun to ganger møter en prest - den samme i begge tilfeller - som er ute for å lete efter en sau som har gått seg vill. I virkeligheten er det jo priorinnen selv som er det fortapte får!

Godt og vel et par årtier efter Lope de Vegas død skriver den flamske pater Vloers et dikt om Beatrijs, *Religieuse uyt haer Clooster ghelopen, keert onsienlijk wederom - En klostersøster har rømt fra sitt kloster, og Dender usynlig tilbake*, utgitt i Antwerpen i 1659. I dette dikt, som er skrevet i alexandrinske vers,

fletter dikteren også inn en annen legende fra Caesarius' legendesamlinger, nemlig fortellingen om munken som i klosterhaven hensettes i ekstase av fugls sang, og som ingen i klosteret kjenner igjen da han vender tilbake efter ekstasen. Hans navn finnes imidlertid i klosterets annaler: en munk som i fjern fortid levet der!

I mer moderne tid har sagnet om Beatrijs inspirert flere diktere, endog diktere som ikke var religiøst engasjerte. Det første eksempel på dette er den sveitsiske forfatter Gottfried Keller (1819-90), som i forrige århundre ble ansett som den største dikter i tysk litteratur efter Goethe. Novellen *Die Jungfrau und die Nonne* er en av de *Sieben Legenden* (1872), hvor han farger den religiøse fabel med sin sekulariserte naturfromhet.

Forøvrig må man søke de fleste dikteriske bearbeidelser innenfor det nederlandske sprogområdes grenser. Dette gjelder også for Nobel-pristageren Maurice Maeterlinck (1862-1949), den store franskskrivende flamske symbolist, som i begynnelsen av vårt århundre skrev dramaet *La soeur Beatrix*. Og omtrent samtidig utgav den betydelige nederlandske symbolistiske lyriker P.C. Boutens (1870-1943) en ny episk behandling av stoffet i verket *Beatrijs* (1908).

Det ville bli en meget lang liste, hvis man skulle nevne alle de forskjellige bearbeidelser av Beatrijs-legenden som har sett dagens lys i Nederland og Flandern i vårt århundre. Selv som opera finner man Beatrijs-legenden igjen, første gang i 1925 av den nederlandske komponisten Willem Landré, med tekst av Felix Rutten, men denne opera er visstnok aldri blitt oppført. Derimot har Antwerpen-operaen oppført to Beatrijs-operaer av flamske komponister, først i 1928 av Ignace Lelien, med tekst av Herman Teirlinck, og to år senere, i 1930 av Renaat Veremans, med tekst av Julius Condry.

Med Herman Teirlinck (1879-1967) har man da også allerede nevnt en av de betydeligste forfattere i nederlandsk litteratur i vårt århundre, først og fremst kjent som den store romanforfatter. Hans forfatterskap strekker seg fra slutten av 1890-årene og inn i 1960-årene, og han hadde en evne til stadig å fornye sin diktning med de nye litteraere retninger. Derfor er han da også blitt kalt den nederlandske litteraturs Protevs, efter guden som stadig skiftet skikkelse. I 1920-årene fremstod han som en flamsk ekspresjonistisk dramatiker, ved siden av sitt bysbarn, den kjente franskskrivende, men også flamske ekspresjonistiske dramatiker Michel de Ghelderode. Begge var de fra Brussel og gav uttrykk for flamsk temperament og flamsk tradisjon på hvert sitt sprog. Teirlincks Beatrijs-drama, *Ik dien*, kom i 1924 og be-

tegner et høydepunkt i hans dramatikk.

Kanskje skal nonnen Beatrijs også i fremtiden inspirere dikterne til nye litteraere dåder.

Kåre Langvik-Johannessen

Caesarius von Heisterbach
Om sakristan-nonnen Beatrijs
Oversatt av Helge Nordahl

I et nonnekloster, hvis navn jeg ikke kjenner, levet det for få år siden en nonne ved navn Beatrijs. Hun var vakker og velskapt, from av sinn og helhjertet i sin tilbedelse av Guds Moder. Ofte bad hun til henne og bragte henne gaver i det skjulte, og det var hennes hjertes dypeste lyst og glede. Da hun ble sakristannonne, fikk hun anledning til å gjøre dette både friere og desto mer hengivent. En klerk så henne, begjaerte henne og søkte å forlede henne. Jo mer hun avviste hans frekke ord, jo mer innstendig pågående ble han, og tilslutt tendte den gamle slange en så ubendig ild i hennes bryst at hun ikke lenger utholdt kjaerlighetens flammer. Da trådte hun frem for den hellige Jomfrus alter i hennes Kapell og sa: 'Himmeldronning. Jeg har tjent deg så trofast jeg har kunnet, nu gir jeg deg dine nøkler tilbake. Jeg makter ikke lenger å motstå kjødets fristelser.' Så la hun nøklene på alteret og stjal seg ut sammen med klerken. Denne elendige forførte henne og forkastet henne efter få dager. Da hun nu ikke hadde noe å leve av, og da hun skammet seg for å vende tilbake til klosteret, slo hun seg ned som skjøge og levet som skjøge i en liten landsby i femten år.

En dag vendte hun i verdslig drakt tilbake til klosterets port. Der spurte hun portvokteren: 'Kjente du den Beatrijs som engang var sakristan-nonne her i klosteret?' Da svarte han: 'Ja, jeg kjente henne meget godt. Hun er ren og hellig og mild av sinn, og hele sitt liv, fra barndommen til idag, har hun levet her i klosteret.' Hun merket seg hva mannen sa, men fattet det ikke. Men da hun ville gå videre, viste nådens Moder seg for henne i kjent skikkelse, og sa til henne: 'Mens du har vaert borte, har jeg i femten år utført din tjeneste. Vend nu tilbake til din plass, og vis botferdighet. Her aner ingen at du har vaert borte.' I nonnens skikkelse og klaer hadde Guds Moder utført hennes plikter. Og nu steg hun inn i klosteret, og så lenge hun levet, takket hun, skriftet og vidnet med gode gjerninger.

Fra de gammelnorske Maria-sagaer:
Om to kamerater
Oversatt av Ivar Orgland

Det var to riddere i et eller annet rike, kloke var de og av god byrd, erfarne i kamp og gode kamerater, enda de ikke satt daglig på samme gård, og de hadde stor makt. Den ene hadde en sønn med sin hustru, og den andre en datter, og de var nesten jevngamle. Disse ridderne besøkte hverandre til stadighet i gjestebud, og barna deres lekte kjaerlig med hverandre slik som det er vanlig i ung alder. De ble da også glade i hverandre alt i barndommen, og i tillegg til den barnlige hengivenhet utviklet det seg etter hvert en moden attrå. Og som riddersønnen er blitt en fullt utviklet mann, forteller han sin far hvor høyt han elsker jomfruen, og ber ham om å la det skje rett slik at de kan bli et ektepar. Faren tar saken velvillig opp, og begynner å bringe frieriet på tale en gang på gården til sin venn da han har tatt imot invitasjon fra ham. Faren til møya er velvillig, men mor hennes står imot og bryter i stykker hele kontrakten, så den unge mannen omsider blir avvist. På grunn av denne saken ble det faerre sammenkomster og mindre av vennlige ord mellom ridderne ettersom møyas foreldre tenkte smålig og spissfindig på hva de skulle gjøre for sin datter så det ville tekkes Gud best. De selv ville forstandigst unngå menneskelig unåde, idet de var klar over at det vil ligge mest fiendskap på den av de to fedre som gir bort møya, ved at riddersønnen ble tvert avslått. Derfor ender deres rådslagninger med at de vil la sin datter gifte seg med den himmelske brudgom, idet de vil gi henne til et nonnekloster, dersom hun vil samtykke i det. Og slik framfører de sine overtalelser at møya gjerne går med på deres formaninger og det råd som de ville la henne velge. Således legger de alle sammen sin veg til det naermeste søsterkloster. Det var et stort sted og en kirke som var Sømmelig viet og helliget den velsignede Guds moder Maria. Og til passende tid uttaler de alle sammen framfor fru abbedissen det de senest hadde stadfestet, at møya her skulle gå inn i klosterlivet. Hennes far og mor drog så bort, mens deres datter ble igjen og ofret klosteret fagre gaver med full godvilje og edelmodighet.

Det varer ikke lenge før dette ekteparet får en sykdom og forelegger klosteret et brev hvor de ber fru abbedissen å be-

søkedem i deres påpekte livsfare sammen med deres datter som nylig var blitt klostersøster. Dette skjer raskt etter deres brev. Og i abbedissens naesrvaer gjør dette ekteparet et vakkert og stort testamente, hvor de gir alt sitt gods til Guds moders kirke for det nevnte klosterlevnet, idet de velger seg gravsted mens Guds tjenestemenn framsier bønner, og senere i tidens fylde forlater dette livet og til passende tid blir sømmelig begravet. Dette levnets forbilledlige kraft bestyrkes storlig og ikke minst innenfor klosteret, for den nye søsteren utviklet seg daglig og ble på kort tid så erfaren i alt som angår klosterets forvaltning at fru abbedissen overdrar henne alle fullmakter som tilkommer en kjellermester ifølge regelen. Hun ble en vel fortjent mor for søstrene ved at hun satte seg fore under sin lydighet å vaere den ydmykeste av dem alle og i saerdeleshet vaere dem alle til forbilde. Guds moder Maria tok hun til sin beskytter i netter og dager, og mang en bønn bad hun framfor hennes alter sent og tidlig. Derfor fulgte også lykken henne i alt det hun foretok seg.

Etter at hun således hadde fått sin bemyndigelse, baerer det til med Guds vilje at den ene førnevnte ridderen forlater dette livet. Hans sønn sørger for å gi ham en sømmelig gravferd og bringer ham til det samme klosteret som før er omtalt. Alle søstrene tar med glede imot en så mektig mann, og likfølget blir anordnet paå sømmeligste vis. I denne gudstjenesten ser den unge mannen den vakre søsteren, som vi nå i noen tid har omtalt, og straks blir han truffet gjennom hjertet av den gamle elskovspilen, slik at han livs gjerne ville få tale med henne, og på grunn av den store menneskeskaren får han laglig tid og sted uten alle folks mistanke, og sier til henne: «Er du ikke den møy som jeg før elsket hjertelig? Hvorfor vendte du deg, min kjaereste, bort fra favnen til din elskede?» Hun svarer: «Det var ikke med min frie vilje å bytte klededrakt, det skulle da heller aldri rydde din elskov bort fra mitt hjerte.» Slik avslutter de denne samtalen. På grunn av folk tør de ikke tale lenger i sammenheng. Men senere en kveld da den unge mannen oppholder seg der på stedet, går nonnen etter vane fram for Guds moders alter og ofrer henne fagre bønner med stor klarhet. På den tid da det blir sunget completorium og søstrene går for å sove etter å ha holdt bønn, går hun stille etter sin vilje ut av klosteret på grunn av noen nødvendige ting idet hun tenker at alle nå hadde gått til ro. Men det viste seg å gå annerledes, for den unge mannen holder vakt og har fått visshet for hennes handling, han passer henne opp på et eller annet skjulested, griper straks fatt i henne og lokker henne med mange fagre talemåter at hun må følge med ham. Hun svarer med mange mot-

forestillinger, sier det er usømmelig at hun svikter Gud og mennesker, idet hun gjør rede for de oppgaver som fru abbedissen har gitt henne, og dermed gir saerlig uttrykk for at hun på ingen måte kan oppføre seg så ille og umenneskelig, hvilken ende det så møtte ta. Men på den annen side ber ridderen henne inderlig at hun må minnes fortiden og vise aktelse, aerbødighet for den kjaerlighet og elskov som de opplevde før i sin barndom og ungdom. For å si det kort, så endte det med at møydomsmuren ikke stod for fandens utspekulerte krigsredskaper, det vil si ridderens overtalelser og kroppens lystsignaler. Men selv om styrken svikter, står ydmykhetens kraft urokkelig, for Guds tjenestekvinne glemmer ikke hvem som må reise henne fra det fall som rammer henne, og derfor taler hun slik til ridderen: «Selv om jeg nå blir arm og ussel av å samtykke i din ulykke, følger jeg deg ikke noe sted uten at du løser meg og gir meg ditt løfte om å få gråte en liten stund framfor høgsetet til min frue, og søteste dronning sancta Maria, at hun kaller min ånd bort fra det mørket som nå tynger meg.» Dette løftet gir han henne motstrebende, for han frykter for at hun ikke vil komme tilbake.

Så går hun inn i Mariakirken og fram for Guds moders alter, faller ydmykt på kne med smertefulle stønn og fremstrømmende tårer mens hun sier til dronningen: «Hør du, min søteste dronning, milde kilde og mekler mellom Gud og mennesker, skjaer og velsignet møy og moder, frue sancta Maria! Men hvorfra får jeg arme og usle så stor djervskap å kalle på din reneste møydom, ettersom jeg nå tenker å ferdes i lastens stinkende grav, og således forlater mitt forsett om å bevare mitt kyske levnet. Når det likevel til nå ikke finnes noe eksempel på at du har forlatt den som setter sin lit til deg, overlater jeg til deg å sørge for all min åndelige og legemlige hjelp nest etter den allmektige Gud, og ber om at du velsignede ordner med alt det som tilhører meg, etter din vilje og makt. Derfor lar jeg vaere igjen hos deg hele den bestyrelsen som min frue abbedissen påla meg, så du kan la den overta som passer best for Guds og menneskers åsyn.» Etter å ha talt slik reiser hun seg opp og løser av seg alle nøklene som hun fester til lysestaken framfor Skriften, hilser så vår frue for annen gang med knefall, og går deretter ut av kirken. Ridderen er da helt medtatt av ventestunden, griper henne straks og gir seg samme natt i veg med alt sitt følge.

Heretter går det mange timer, og det er meget underlig, for av en så betydelig kvinnes forsvinnen følger hverken spott eller ulemper for noen, ingen ransaking eller ettersøkelse pålegges klosteret slik det ofte kan skje dersom noen plutselig blir borte.

men alt forholder seg fredelig. Dette tenker søsteren ofte på og undrer seg over hvorfor det kan vaere slik. I tre ar naeres hun sjelelig i verdslig levnet i ridderens favn, får barn med ham, en sønn hvert år, og i alt dette opphørte hun aldri med å tenke på Guds og Guds moders miskunn, at hun ville gi henne en sann angertid med bot for lastehe. Og det hører den allmektige Gud, den gode lege for syndige mennesker, og den mykeste moder frue sancta Maria, og leier dette fåret til den gode hjord på den måten at en morgen som hun lå i sengen sin - ridderen var stårt opp - hører hup det klinge en skjaer røst i luften som sier: «Revertere, revertere, Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te.» Disse ordene forstår hun som en himmelsk kraft som taler til henne og gir det råd at hun skal vende tilbake og stå for Guds åsyn og alltid tjene ham. Slik fylte denne åpenbaringen henne med guddommelig styrke at så snart hun får sin herre i tale, sier hun disse ordene til ham med blidt ansikt: «Nå er det kommet dit hen, min kjaereste elsker, sier hun, at jeg ville gjerne få min bønn oppfylt, slik som jeg adlød din bønn.» «Hva vil du fa oppfylt?» sa han. «Det, min kjaereste, sa hun, at vi vender oss bort fra mørket, det som grep oss, så vi ikke setter Guds tålmodighet på for sterk prøve, og ikke kaller over oss en forferdelig hevn i hans raske dom.» Ridderen svarer med stor bedrøvelse: «Jeg er redd, sier han, at jeg knapt makter å baere at vi skal skilies så brått.» Hun svarer.- «Min kjaere, sa hun, det er helt etter fortjeneste at vi høster den åkeren i sut og sorg, som vi sådde i mangel på gudfryktighet.» Og så skjer det med den Heilige Ånds miskunn at ridderen samtykker i det rette råd, gjør seg straks reiseklar, drar hele sin veg med anger og sut og kommer fram til klosteret meget sent på dagen da alle sover. Så tar de avskjed med hverandre, og bare Gud alene kan måle hvor sorgtung den var. Nonnen påminner ridderen med mange ord om at han inderligst må angre sine misgjerninger og oppdra sitt avkom i gudsfrykt. Etter å ha talt slik går hun opp til klosteret og kommer hurtig inn, for hun kjente til alle porter og alle hemmelige dører. Og straks skynder hun seg den snareste vegen til Mariakirken, faller på kne i bønn for Guds moders alter, uttømmer sin sjel med angerfulle stønn og stor sinnsbevegelse, idet hun ber om hjelp og evig miskunn. Etter at hun har bedt lenge, reiser hun seg opp, ser seg om og får øye på det merkverdige at på den samme lysestaken som før var nevnt, henger fremdeles de nøklene som hun tidligere hadde hengt der. Dette gjør henne meget forundret. på den annen side kommer hun på hvem hun gjorde til sin stedfortreder før hun drog, av den tanken fikk hun stor trøst idet hun forestilte seg at Maria, Guds mo-

der, hadde røktet sitt hverv så vennlig at det ikke hadde inntruffet noe forfall. Derfor fatter denne kvinnen slikt mot at hun tar i sin varetekt alle nøklene, ransaker siden alle stedets skattkamre og finner all proviant omhyggelig samlet og vel bevart. Slik ter hun seg så djervt i søstrenes konvent og ikke mindre i naerheten av abbedissen at det virket som om hun følte sin stilling lytefri.

Men nå da hun forstår den store seier som Guds moder Maria har vunnet på en eller annen måte i denne sak, vil hun heller tåle røde kinn for sin gjerning enn å skjule de guddommelige undre, slik at de kan bli til gagn for kommende slekter. Derfor leier hun fru abbedissen alene til Kapitelsalen, kneler ned og tilstår med gråt og sut at hun er meget skyldig. Som fru abbedissen hører det, vil hun gjerne først lette hennes sorg og sier følgende: «Min kjaereste datter, sier hun, reis deg opp hel og sael, for meget er tilgivelig, selv om noen ting mislykkes eller blir annerledes enn du måtte ønske.» Nonnen svarer: «Min frue, sier hun, mitt levevis var annerledes enn De vil tro.» Abbedissen svarer. «Det synes meg, sier hun, som du alltid har stått deg vel under den regeltyngde som ble forordnet for deg, og aller best disse tre årene som sist har gått.» Ved disse ordene til abbedissen økes meget søsterens velvilje, for hun hårer vidundertige ting. Derfor bruker hun talens evne til sann tilståelse, forklarer frimodig sine synder mot Guds lov, og bøyer sin hals ydmykt under all den botsøvelse som fru abbedissen vil pålegge. Etter å ha hørt nonnens utsagn, tier abbedissen, fordi hennes sjel fylles av takknemlighet for en så edel mildhet og ydmykhet. Men etter en stunds forløp taler hun slik: «Vel fortjent er det at himmelrikets dronning som mottar lov og aere fra de fleste tunger som lyser over verdep, har utbredt sin mektige miskunn over dine svakheter. Derfor ber vi deg at du ikke lar deg fylle av skam, men gjør din bekjennelse for annen gang for oss og søstrene våre så åpenbart at verden kan få vite hvor søt og velsignet Guds moder Maria er.» Søsteren går med på dette med glede, så fru abbedissen straks kaller sammen alle søstrene til kapitel, og tar slik til orde som her følger: «Dyrke skal vi og lovprise en treenig Gud, som i sin allmakt lar lyse over oss et saerlig stort under i dag, fordi vår søster har faret vill, men er nå funnet, død var hun og er nå oppreist til livet.»

Denne forherligelse kunne søstrene ikke gi noe svar på, fordi de er ukjente med grunnlaget for den, derfor faller den på kne som kunne godtgjøre hvor mild Gud Herren er mot et syndig menneske. Men da søstrene har hørt bekjennelsen, blir det høylytt gledesgråt og tale. Etter frambårne ord og takksigelser taler

abbedissen således til søsteren: «Frykt ikke, min datter, sier hun, styrk deg, min datter, og vaer trygg, for det er viljen til min frue og dronning sancta Maria, som for deg tjente oss syndige mennesker i samfulle tre år, at du ikke skal kastes bort fra dette huset med noen som helst vanaere eller skam, men i stedet motta av oss med fredskyss vårt fellesskap og samme vennskap enda bedre enn før i Guds navn, for det tilkommer ikke oss å pine den som Guds mor vil miskunne seg over.» Således blir hun gjenopptatt i alles aktelse, slik det her ble gjort rede for, varm av elskov, vakkert elskende og den saele Guds moder lovprisende av sitt hjertes innerste kraft, idet hun der mottok en uendelig glede av den evige fagnad. Amen.

Beatrijs
En episk legende
Oversatt av Helge Nordahl

Min diktning gir så skral gevinst
at jeg har fått det venneråd
å ikke øde and på dikt.
Men, for Maria, hun som var
en urørt jomfru, selv som mor,
tar jeg et under til motiv
- et Gud lot skje for hennes skyld -
den Herliges, som gav Ham liv.
En nonne vil jeg dikte om.
Gud, la det i din nåde skje
at jeg må finne rette ord,
slik at fortelling og moral
blir sannhetskravet underlagt
slik broder Gijsbrecht formet det,
den fromme wilhelmitermunk!
Han var en verdig, gammel mann
og fant motivet i en bok.

Den nonne jeg forteller om
var høvisk og av edelt sinn.
Og ikke finnes det idag
en nonne som er henne lik
i adferd eller øyenslyst.
Uhøvisk var det om jeg skrev
om hennes lemmers velskapthet
og priste hennes skjønnhet her.
Så la meg heller si hva hverv
hun hadde hatt i fiere ør
i klosteret, hvis drakt hun bar:
Hun skjøttet sakristanens hverv,
og trygt tør jeg forsikre om
at hun var aldri slapp og sen
i døgnets mange gjøremål,
men arbeidet med liv og lyst:
Hun ringte klokkene til bønn,
hun passet lys og altersølv,
hun vekket andre, når de sov.

Selv var hun ikke helt gått fri
for kjaerligheten den som gjør
så mange underverk på jord.
Den volder undertiden skam
og synd og sorg og bitterhet,
men undertiden også fryd.
Den gjør en vismann til en narr
og - om han vil det eller ei -
må han erkjenne han fór vill.
Den kjaerligheten raser i
vet ei om taushet eller ord
vil gi hva hjertet drømmer om.
Og mange har den gitt en knekk
som bare *den* kan rette opp.
Én gjør den til en ødeland,
som ville voktet alt sitt gods
om ikke Amor bød ham gi.
Og det fins folk, hvis trofasthet
byr dem å dele alt de har
i fellesskap og kjaerlighet:
velstand og glede, ja, selv sorg.
Slik kjaerlighet er troskap selv.
Men ikke tør jeg si den sum
av lykke og av ulykker
som føres bort av Amors flod.
Legg ikke nonnen dét til last
at hun var svak og forsvarsløs
og fait i kjaerlighetens garn.
For Djevlen har et siktemål:
Han frister alle, uten stans,
ved dag som natt, ja, døgnet rundt,
og bruker all sin list på det.
Han fristet nu med kjødets lyst,
- en kunst han mestrer suverent.
Hun trodde dødens stund var naer
og bad til Gud og bønnfalt ham
om trøst og kraft fra Herren selv.
Hun sa: «Mitt sinn er tynget ned
og blør av kjaerlighetens sår.
Du vet det godt, du som ser alt,
og for hvis blikk alt skjult står klart,
at svakhet bringer meg til fall.
Jeg lenges mot et annet liv
og kaster gjerne nonnens drakt.»

Og hør så hva som inntraff nu:
Hun skrev, med ydmykt sinn, et brev
og sendte det med bud til ham
hun hadde gitt sin kjaerlighet.
Hun bad ham komme til seg straks
og lovet ham en verdig lønn.
Og budet fant den unge mann,
som mottok brevet, åpnet det
og leste hva hans kjaere skrev.
Da fylte lykken helt hans sinn.
Han måtte gjense henne straks.
Helt fra det fylte tolvte år
var de i kjaerlighetens vold,
og begge kjente vel dens kval.

Han red en snarvei til han kom
til klosteret, der nonnen var.
Der ventet han ved inngangen
og undret om han fikk et glimt
av henne, og et ord i hast.
Hans ventetid ble ikke lang,
for der kom hun! De vekslet ord
inn mellom stengene av jern
i kloster-lukens sprinkelverk.
De sukket ofte, begge to,
hun inne, og han utenfor,
for kjaerlighetens vekt er tung.
Slik gikk en stund, og ikke kan
jeg si med ord hvorledes hun
da skiftet farve, gàng på gang.
«Jeg arme stakkar», sukket hun,
«A, kjaere venn, min sorg er tung.
Si meg et ord, ja, gjerne to,
som bringer trøst til sjel og sinn.
Hos Eder søker jeg min trøst.
Mitt hjerte lider av et sår
som elskovs brodd har efterlatt,
og ingen glede kan jeg få
om ikke I drar brodden ut.»
Da svarte han med ømme ord:
«I vet, venninde, vel fra før
at vi har båret lenge på
en vektig kjaerlighetens bør.
Men aldri fant vi leilighet

til kjaertegn og hengivne kyss.
Ma Himlens Gud forbanne selv
gudinnen Venus hun som gav
oss kjaerlighetens blomsterflor
for kun å la det visne hen.
Straks I vil vise meg den gunst
å legge nonnedrakten av
og lar meg vite at I vil
at vi skal flykte bort herfra,
da vil jeg la en skredder sy
to drakter av den beste ull.
Og kjolen kanter vi med skinn,
og kappen skal ha pelsverksfôr.
Jeg svikter aldri, selv i nød.
Med Eder vil jeg møte alt:
sorg, kjaerlighet, alt, godt og ondt.
Her er mitt ord, min hånd på det.»
«Min kjaere venn», lød nonnens svar,
«Jeg stoler trygt på Eders ord
og følger Eder gjerne-bort,
så langt, at ingen nonne her
kan tenke seg så langt avsted.
Kom hit i nattemørkets ly
og vent og vaer på utkikk her
i havens mørke, på det sted
hvor nyperosen står i blomst.
Vent her, så drar vi sammen bort.
Og Eders hustru vil jeg bli
og følger Eder dit I vil.
Om ikke jeg blir rammet straks
av sykdom eller hindringer,
så lover jeg å komme visst.
Og at I da må vaere der,
det er mitt hjertes ønske, venn.»

Slik lovet de hverandre tro.
Han bød farvel og gikk avsted
dit hvor hans hest stod bundet fast.
Han sprang i sadlen, fort og lett
og red avsted i strak galopp
til byen, over markene,
med sinnet fylt av kjaerlighet.
I byen kjøpte han to stoff,
et blått, og et skarlagensrødt.

Og skredderen fikk grei beskjed:
En prektig kappe, kyse óg,
en kjole, og en vinterdrakt,
og alt var kantet mykt med skinn.
Og alle de som så det, sa
at aldri hadde kvinneklaer
vaert kantet med så deilig skinn.
Han kjøpte belte, saks og pung
til henne, alt var godt og dyrt.
Han kjøpte kyser, gullringer
og smykker til ethvert slags bruk.
Han kjøpte all den pynt og stas
som alle hustruer må ha.
Så tok han med fem hundre pund.
Da kvelden kom, og mørket falt,
da red han, usett, bort derfra.
Han bragte all sin rikdom med
som bør og vekt på hestens rygg.
Så red han rett til klosteret.
I haven, slik hun hadde sagt,
der nyperosen stod i blomst,
der hvilte han i gresset, mens
han ventet til den kjaere kom.

Historien tier nu om ham
og velger nonnen til motiv.
Da klokken klang til matutin,
var hun som lam av hjertesorg.
Da salmene var sunget av
de nonner og noviser som
var samlet der i klosteret,
og da de vel var kommet hjem
igjen til dormitoriet,
satt hun igjen i kirkens kor,
alene, hensunket i bønn,
slik hun så ofte hadde gjort.
Hun knelte ned ved alteret
og bad av hjertets dype nød:
«Maria, Mor, Velsignede,
mitt legem orker ikke mer
å pines under nonnens drakt.
Selv kjenner du jo den natur
vi mennesker baerer i vårt bryst.
Du vet at jeg har fastet, bedt,

og tuktet meg med botens pisk:
Forgjeves har jeg båret alt.
Jeg stunder ut mot verdens liv.
Såsant som du min Frelser mild,
ble korsfestet blant røvere
og måtte lide Korsets død,
og gjenoppvakte Lazarus
fra graven, der han lå som lik,
så se du nådig til min sorg
og vaer barmhjertig med min synd,
for jeg er falt i verdens garn.»

Så gikk hun ut av kirkens kor,
forbi Marias billede.
Der knelte hun og bad en bønn,
en bønn til Herrens egen mor:
«Maria», ropte hun i sorg,
«Jeg klaget til deg, natt og dag,
og gråt over min bitre lodd.
Men uten virkning var min bønn.
Og snart formørkes min forstand
om jeg beholder nonnens drakt.»
Så fjernet hun sitt nonneslør
og la det for Marias fot.
Så tok hun av de tunge sko.
Hva mere gjorde hun? Jo, hør,
hun hengte nøkleknippet opp
ved Herrens moders billede.
Hvert ord jeg sier her er sant!
Men hvorfor hengte hun det der?
Jo, hvis man lette efter det,
fant man det saktens nettopp der.
For det er skikk at de som går
forbi Vår Frues billede
skal stanse i aerbødighet
og si et «Ave», før de går.
«Ave Maria», hvisket hun
og hengte nøkleknippet der.

Så gikk hun ut fra klosteret,
kledd i en kjortel, intet mer.
Hun kom til porten, som hun fort
fikk åpnet med behendighet.

Så trådte hun forsiktig ut,
stillferdig, uten noen lyd.
Til haven kom hun, skjelvende.
Da følte han at hun var naer
og sa: «Min kjaere, ikke frykt.
Det er en venn I møter her.»
Idet de møttes, følte hun
at hun ble skamfull, for hun var
kledd kun i kjortel, barhodet
og uten sko på føttene.
Da sa han: «Hjertenskjaere venn,
hvor godt I sikkert ville kle
en vakker drakt med vakker pynt!
Vaer ikke vred på meg, om jeg
gir Eder det, på stedet her.»
Og under nyperosens hegn
fikk hun alt det hun trengte til,
gitt av en god og gavmild hånd.
To drakter gav han henne der.
Det var den blå hun straks tok på.
Den passet henne, fullkomment!
Da smilte vennen glad og sa:
«Min elskede, det himmelblå
er vakrere enn nonnegrått.»
Så trakk hun på et strømpepar
og sko fra Spanias rike land:
de passet henne bedre enn
de tunge sko som nonner har.
En snehvit silkekyse ble
så overrakt av hennes venn.
Hun satte kysen straks på plass.
Da skjenket hun den unge mann
det første kyss, et kyss på munn.
Da så han, der hun stod for ham,
at grålysningens stund var naer.
Han hentet hesten, henne tok
han foran seg på salknappen.
Slik red de bort før dagen randt,
og ikke én forfulgte dem.
Da solrenningens time kom,
da bad hun: «Herre, verdens trøst,
vaer du vart vern fra denne stund!
Nu ser jeg dagen bryte frem.
Om ikke vi var flyktet bort.

da ringte jeg til messe nu,
slik som det alltid var min plikt
i Herrens hus i klosteret.
Må flukten ikke bli til sorg!
Den verden jeg har vendt meg til
er uten tro og trofasthet.
Den minner om en kremmersjel
som selger flitterstas, til pris
som ringer av det pure gull.»
Da utbrøt han: «Min egen brud,
om noengang jeg svek mitt ord,
da måtte Herren straffe meg!
Hvor enn vi er, skal ingen ting
i verden kunne skille oss
før døden skiller oss for godt.
Kan I da alt bebreide meg
for ondskap eller troløshet?
Jeg elsker Eder, og mitt sinn
har ingen plass for en rival,
nei, ikke engang keiserinnen.
Ja, vant jeg hennes kjaerlighet,
ble jeg dog trofast Eders venn.
Ha tillit til meg, kjaereste!
Jeg bringer med, i toppet mål,
fem hundre pund i edel mynt.
Bestem da, kjaere, over alt!
På ferden gjennom fremmed land
tør vi nok sikkert regne med
at vi har nok til syv års bruk.»

Slik kom de, der de red i skritt,
i morgenstunden, til en skog
hvor himlens fugler holdt en skjønn
konsert, som hørtes viden om.
Hver fugl sang ut, hver med sitt nebb!
Og blomsters spede begerblad
sprang ut blant markens grønne gress:
En øyenslyst! En herlig duft!
Og himmelhøy og himmelblå
var luften rundt, og alle traer
bar løwerk, friskt og frodiggrønt.
Da falt hans blikk på henne, som
han hadde gitt sin kjaerlighet.
Han sa: «Min kjaere, om I vil.

stig av og flett en blomsterkrans.
Her dveler vi en herlig stund
og leker kjaerlighetens lek.»
«Ti med det liderlige snakk!
Skal marken tjene som vår seng,
og skal jeg ligge her som én
som tjener penger med sin kropp?
Nei! Jeg er ingen villig tøs!
Men den er grov og liderlig
som tenker slik og taler slik.
Å, jeg ulykkelige sjel!
Gud hater den som taler slik.
Tal ikke mer om den slags ting!
Lytt heller til hvor dalen her
er fylt av fuglesangens kor.
Da faller ventetiden mild.
Først når vi hviler, kropp mot kropp,
i ektesengens hellighet,
da kan I gjøre alt med meg,
som Eders hjerte har begjaert.
Men ordene som falt her nyss
har fylt mitt sinn med bitterhet!»
Da sa han: «Kjaere, bli ei vred,
jeg talte slik som Amor bød.
Må Herrens vrede ramme meg
såsnart jeg taler slik igjen.»
Hun svarte: «Alt er tilgitt, venn.
Blant alle under himlen er
I den jeg tok min tilflukt til.
Om Absalon fikk liv igjen
og jeg ble sikkert garantert
et liv hos ham i overflod,
var dét mitt hjerte ikke nok.
Jeg valgte Eder om igjen!
Og aldri kan jeg bringes til
å glemme Eder, noengang.
Om jeg var hist i Paradis
og I fremdeles her på jord,
steg jeg til Eder ned igjen.
Må Herren ikke straffe meg
om dette ord er altfor djervt!
Selv Himlens minste glede har
slett ingen jevnbyrdig på jord.
Kun Himlen er fullkommenhet,

og sjelens ene glede er
å elske Herren, uavbrutt.
Vart liv på jord er lidelse,
og intet her har varig verd
mot Himmelrikets herlighet.
Vis er kun den, som lengter dit.
Men jeg skal flakke om på jord.
Snart faller jeg i syndens garn
for Eders skyld, min egen venn.»

Slik stiltes spørsmål, slik fait svar,
mens de red bakke opp og ned.
Men ikke. kan jeg dvele ved
alt det som hendte mellom dem.
De fulgte veien like frem
helt til de fant en landsby, som
la trygt beskyttet i en dal.
Den festet de sitt hjerte ved
og bodde der, syv hele år,
i rikdom og i overflod.
De lekte kjaerlighetens lek
og hadde snart to vakre barn.
Men så, da de syv år var gått,
og alle pengene var brukt,
da måtte de avhende alt
de hadde hart med hjemmefra:
Klaer, smykker, hesten, alt ble solgt
for halvparten av sin verdi.
Men snart var summen svunnet bort.
Der stod de, rådløse, fortapt.
Hun kunne vel ha tjent en slant
pa søm, men maktet ikke slikt.
Så ble det dyrtid der de var
på både kjøtt og vin og øl
og alt man ellers lever av.
Der stod de, i fortvilelse,
og ville saktens heller dø
enn å gå rundt med tiggerstav.
De skiltes av den bitre nød.
Med sorg og i fortvilelse
brøt han det ord han hadde gitt,
lot henne sitte der i nød
og drog alene hjem igjen.
De så hverandre aldri mer.

Men barna ble hos henne der,
to usedvanlig vakre barn.

Hun sa: «Nu rammes jeg av det
jeg alltid fryktet ville skje.
Her er jeg, sviktet og forlatt
av ham jeg skjenket all min tro.
Vaer nådig, mild, Maria, Mor,
og be for meg og mine barn,
og la oss ikke dø av sult.
Hva gjør jeg arme kvinne nu?
Må kropp og sjel nu smusses til
i synderinners gjerninger?
Stå du meg bi, Maria, Mor!
Selv om jeg mestret sømmens kunst
så tjente jeg vel aldri nok
på fjorten dager til et brød?
Nu tvinger nøden meg avsted
fra byen, ut på markene,
så jeg kan tjene med min kropp
til mitt og barnas livsopphold.»
Så drog hun til et liv i synd
- fra sikker kilde vet vi det -
og tjente så, syv år, sitt brød
som «alles eie» rundt omkring.
Det liv hun levet slik i synd
og uavbrutt fornedrelse
gav henne ingen gledesstund,
men dyp og varig vemmelse.
Det rakk til usselt livsopphold
for barna og for henne selv.
Dog, la oss ikke dvele ved
den dødssynd og den dype skam
hun levet i i fjorten år.
Men aldri glemte hun én gang
- i sorgen og den bitre nød -
å be hver dag i trofasthet
en bønn til Herrens egen Mor.
Det gjorde hun til Hennes pris
og bad om å bli frigjort fra
det synderinnens åk hun bar,
det som i fjorten lange år
var hennes bør av synd og skyld.
Hvert ord jeg sier her er sant!

Først levet hun syv år med ham
hun hadde avlet barna med,
han som forlor henne i nød
og fylte hennes liv med sorg.
Så fulgte det syv nye år.
Men hør så? hva som siden kom!

Da nu de fjorten år var gått,
da vakte Gud i hennes sinn
så inderlig en anger, at
hun sikkert heller ville valgt
å få sitt hode hugget av
fremfor å leve i den synd,
den kjødets synd hun kjente nu.
Hun gråt hver dag, hun gråt hver natt,
og tårene tok aldri slutt.
Hun bad: «Du som er Herrens mor,
du, utvalgte blant kvinners tall,
forlat meg ikke i min nød!
Maria, hør mitt vidnesbyrd,
det, at min synd er blitt min sorg,
min sorg og bitre hjertekval.
Min synd er stor, jeg minnes knapt
det hopetall jeg syndet med.
Jeg ber om nåde. Hva vil skje
med meg på Dommens store dag? -
når alle synder klart trer frem
(den rikes som den fattiges)
for Herrens øyne, som ser alt.
Da skal det bøtes for den synd
man aldri skriftet for en prest
og sonet med et ydmykt sinn.
Alt dette vet jeg uten tvil,
og derfor nages jeg av angst.
Bar jeg en botsdrakt all min tid,
og krøp jeg om fra sted til sted
på alle fire, hender, knaer,
i vadmel, barføtt, uten sko,
så var det ennu ikke nok
til å få slettet ut min synd.
Du, Herrens Moder, vaer min trøst,
du. Kilde over all forstand!
Du har jo frikjøpt mer enn én,
du frelste selv Theophilos,

en dypt forherdet synder, som
forskrev seg selv til Djevelen,
ja, hele seg med, kropp og sjel.
Slik ble han Djevelens vasall.
Men du, Guds Moder, frelste ham!
Selv om jeg står her i min synd,
tilsmusset og utrøstelig,
så husk, Maria, at jeg bad
en bønn hver dag, og priste deg,
om dagen enn var full av synd.
Maria, vis medlidenhet!
Jeg ber deg i min dype nød
fordi jeg trenger all din hjelp.
Jeg har den oppmuntring til håp
at den ble aldri uten svar
som hilste deg og så hver dag:
«Ave Maria, du Guds mor.»
Den som i glede ber sin bønn
kan trøstig leve i det håp
at han får hjelp, når mest det trengs.
Med nåde signer du hans bønn,
du, Signede av Herren selv!
Du hilstes av din egen sønn
i Nazareth, da englen kom
som budbringer fra Herren selv
om Jomfruens bebudelse.
Og derfor tror jeg at min bønn
vil vaere velbehagelig
for deg, som mildt og nåderikt
bønnhører den som ber til deg.
Ja, satt vi fastlåst i vår synd,
så ville du i miskunnhet
frikjenne oss for Kristi skyld.»

Slik lød en synderinnes bønn.
Slik klaget hun sin bitre nød.
Så brøt hun opp en vakker dag
med et av barna ved hver hånd
og vandret så, fra egn til egn,
fra by til by, i fattigdom,
og slet seg frem som tiggerske.
Så lenge flakket hun omkring
at hun kom hjem til klostret, hvor
hun hadde levd sitt nonneliv.

Hun kom mot kveld, ved solefall,
og banket på en enkes dør
og bad - i kristen ydmykhet -
om nattely for alle tre.
‘Jeg kan vel ikke nekte det’,
var enkens svar, ‘for barnas skyld,
for de ser meget trette ut.
Sitt ned og hvil en liten stund,
så vil vi sammen dele det
som Herren unner oss til mat
i Moderens, Marias navn.’
Så ble hun der med sine barn.
Og gjerne skulle hun ha visst
hvor alt var fatt på klosteret.
‘Fortell meg, kjaere, om det er
et nonnekloster, det vi ser?’
‘Ja, det er riktig, på min tro,
og det et riktig vakkert et.
Dets make har man aldri sett.
Om nonnene som lever der
har faktisk aldri jeg hørt si
et krast, ufordelaktig ord,
et ord til klander og kritikk.’
Men hun som satt hos barna, sa:
‘Mon det er rett å si det slik?
For jeg har nylig hørt at folk
har baktalt en av nonnene.
Om ikke jeg har misforstått
så gjaldt det visst en sakristan,
- og det var ingen løgners ord -.
Hun rømte bort fra klostret her
for fjorten år siden idag.
Og ingen vet hvorhen hun drog
og hvor hun trakk sitt siste sukk.’
Da svarte enken indignert:
‘Hva er da dette for slags snakk?
Vaer ikke urettferdig mot
vårt klosters gode sakristan,
eller dra bort på timen straks!
Hun som har sakristanens hverv
har skjøttet det i fjorten år,
og alltid har hun gjort sin plikt.
Og bare mens hun selv var syk,
har andre trådt i hennes sted.

Nei, bare en forherdet sjel
kan baktale vår sakristan,
for aldri har en nonne hatt
en sjel så ren som hennes er.
Ble alle klostre gjennomsøkt
- imellom Elben og Garonne -
så fant man aldri noen sjel
mer from enn denne nonnens er.'
Hun undret seg ved disse ord,
hun, som satt fast i syndens garn.
Hun sa: 'Men vet I navnene
på denne nonnens mor og far?'
To navn ble nevnt. Da skjønte hun
at enkens ord gjaldt henne selv.
Å, Gud, så inderlig hun gråt
på kne, ved sengens fot den natt!
Hun sa: 'Det ene håp jeg har
er angeren i hjertets dyp.
Vaer du min hjelp, Maria, Mor!
Min synd er blitt min pine, slik
at om jeg så en glohet ovn,
hvitglødende av hissig ild
mens flammetunger slikket ut,
så steg jeg rolig inn i den
for å bli renset for min synd.
Du, Herre, du som er vårt vern,
har strengt forbudt oss motløshet.
Din miskunnhet er alt mitt håp,
selv når jeg martres av min angst
og fristes til forferdelse.
Så stor en synder finnes ei,
så stor, at efter du kom hit
som menneske blant mennesker
og døde korsets bitre død,
at du har latt hans sjel gå tapt.
Den angrende som søker trøst
vil finne trøst, - hvor sent han kom!
Selv har du gitt oss klart bevis
i den av de to røvere
som hang ved Herrens høyre hånd:
Han er for oss et trøstens tegn.
Han unngikk straffen og ble frelst...
Dyp anger overvinner alt!
Og røveren er vårt bevis.

Du sa til ham: “Se du skal bli
med meg idag, til Paradis
og sitte ved min side der.”
Enn vidre, Herre, vet vi om
at manndraperen Gisemart
bad deg om nåde før sin død.
Han bød deg ikke gods og gull,
men anger, anger for sin synd.
Å, Herre, uutgrunnelig
er nåden. Aldri maktet man
å tåmme havet på en dag
og tørre det til siste bunn.
Vår synd er stor, men større enn
er Herren og tilgivelsen.
Maria, Mor, vis ikke bort
min sjel fra din barmhjertighet,
for synden er min sjelesorg.’

Mens hun lå hensunket i bønn,
kom hvilen over kropp og sånn
og synderinnen falt i søvn.
Da syntes hun, som i en drøm,
en stemme talte til henne,
der hvor hun lå og sov i fred.
‘Nu har du grått over din synd.
Marias forbønn skjenker deg
en hel og full tilgivelse.
Skynd deg nu hen til klosteret!
Der vil du se at porten står
vidåpen, slik den stod dengang
du flyktet med den unge mann,
som sviktet deg i nådens stund.
Du vil få se din nonnedrakt
som ligger klar ved alteret,
slør, kappe, og de tunge sko,
og alt skal du ta trøstig på.
Takk så Vår Frue inderlig!
Og sakristanens nåkler, som
du hengte foran billedet
den natten, før du flyktet bort,
dem har Maria passet på
i alle disse fjorten år
sa vel, at ingen her vet om
ditt fravaer, eller aner det.

Maria elsker deg så høyt
at hun har tatt din tjeneste
og skikkelse og utført alt.
Det gjorde Himmeldronningen,
du, synderinne, for din skyld.
Hun ber deg gå til klostret straks:
Der vil du se din seng står tom.
Det bud jeg gir deg er fra Gud.'
Så gikk det ikke lenge, før
hun våknet av sin dype søvn.
Hun sa: 'å, Gud, allmektige,
la ikke fristeren igjen
forlede meg til synd og sorg,
for sorgen kjenner jeg fra før.
Men gikk jeg hen til klosteret
og ble jeg grepet der som tyv,
ble det en enda støorre skam
enn at jeg dengang flyktet bort.
Jeg ber deg nu, du Herre mild,
ber ved det dyrebare blod
som strømmet fra din side ut,
at stemmen som jeg hørte nyss
kom til meg for å frelse meg.
Og la den ikke gi meg opp,
men komme til meg nok en gang
og derpå så en tredje gang,
slik at jeg trygg og uten frykt
kan vende hjem til klosteret.
Og da vil jeg, i evighet,
Maria, gi deg takk og pris.'

Og hør nu! Alt den neste natt
lød stemmen mens hun lå og sov.
Den nevnte hennes navn og sa:
'Du lystrer ikke nettopp fort!
Vend hjem igjen til klosteret,
Og Herren selv skal bli din trost.
Gjør det Vår Frue har bestemt!
Tvil ei. Jeg baerer hennes bud.'
Slik hørte hun for annen gang
at stemmen bød henne stå opp
og vende hjem til klosteret.
Så ventet hun den tredje natt.
Hun sa: 'Om dette bare er

et fristerens bedrag, så må
jeg hurtigst mulig avsløre
den Ondes list og renkespill.
Og Herre, kommer han ikveld,
da la ham bli til spott og spe
og jag ham bort fra huset her.
Stå du meg bi, Velsignede,
som har latt stemmen byde meg
å vende hjem til klosteret.
Nu ber jeg deg, for Sønnens skyld,
at stemmen kommer tredje gang.'

Så våket hun den tredje natt.
Se, i et overjordisk lys
kom stemmen på Guds bud og sa:
'Det er en heslig synd av deg
å ikke gjøre som jeg byr,
det som Maria har bestemt.
Gå straks avsted til klosteret.
Der skal du finne åpen dør
og slippe frem, hvor enn du går.
Der ligger nu din nonnedrakt
og venter deg ved alteret.'
Da stemmen hadde bragt sitt bud,
da kunne synderinnen se,
med jordisk øye, Herrens lys.
Hun sa: 'Nu må jeg bryte opp
for stemmen kommer hit fra Gud,
som sendebud fra Herrens mor.
Det vet jeg fast og uten tvil.
Den kommer hit i Herrens lys.
Nei, intet mer skal hindre meg.
Nu går jeg straks til klosteret.
Jeg vender hjem i takk og tro.
I tillit til Guds egen mor
betror jeg begge mine barn
i Herrens egen varetekt,
så vil nok Han bevare dem!'
Så tok hun av de klaer hun bar
og bredde over dem så vart
at ikke deres søvn ble brutt.
Hun kysset begge, der de sov,
og sa så: 'Barn, lev glad i Gud.
Mor overlater dere nu

i Herrens Moders varetekt.
Om ikke det var hennes bud,
så gav jeg dere aldri bort
for alt det gull som fins i Rom.'

Og hør så hva som hendte nu:
Sin via dolorosa gikk
hun ensom hjem til klosteret.
Og alt på avstand så hun klart
at porten der stod vidåpen.
Uten å nøle gikk hun inn.
'Maria, lovet vaere du,
som lar meg vende hjem igjen.
Gud signe min tilbakekomst.'
Og dørene, der hun steg frem,
stod åpne, som et velkomsttegn.
Så steg hun inn i Herrens hus
mens hele hennes hjerte bad:
'Jeg ber deg, kjaere Herre Gud,
hjelp meg å se den nonnedrakt
som jeg for fjorten år siden
la fra meg her ved alteret
den samme natt jeg flyktet bort.'
Og hør - det jeg forteller nu
er sannhet, uten fnugg av løgn.
Ja, hør nu.- Kappe, sko og slør
fant hun igjen på samme sted
hun hadde lagt dem fra seg på.
Hun kledde seg i største hast
og sa: 'Du, Herre Gud, og du
Vår Frue, Jomfru uten synd,
du renhets under-rene blomst,
vaer høylovet i evighet!
Din uberørte jomfrustand
har båret et enbårent barn,
en kongsarving til evig tid.
Og du er Herrens utvalgte!
Himmel og jord er Sønnens verk.
Den makt du fikk av Herren selv
er evig, Moder, i din hånd.
Vår Frelser og vår egen bror
ham har du, Moder, makt øver.
"Min datter", kaller han deg ømt.
Hos Ham får jeg et liv i fred.

For ber vi om barmhjertighet
til deg, Guds Madir, får vi det.
Så overmektig er din makt.
Selv om jeg kjenner nød og savn,
gjør du alltingf så herlig nytt
at jeg kan glede meg i deg
i lovsang og takksigelse.'
Nu så hun nakleknippet, som
hun hengte opp den natt hun drog,
ved Herrens Moders billede.
Hun tok det atter i sin hånd
og gikk til kirkens kor, hvor lys
og lamper strålte i hver krok.
Så tok hun bønnebøkene
og la dem ut på riktig plass
slik hun så ofte hadde gjort,
og bad en bønn til Herrens mor
om syndfrihet for seg og for
de barn som hun med bitter sorg
lot bli igjen i enkens hus.
Imidlertid skred natten frem
mot midnatt, og en klokke slo
tolv slag, da midnattstimen kom.
Da grep hun klosterklokkens tau
og ringte inn til matutin
så klart, at alle hørte det.
Og straks kom alle nonnene
på vei fra dormitoriet
og skyndfe seg til Herrens hus.
Og ingen merket noenting!
Så levet hun sitt hele liv
foruten synd i klosteret,
der Herrens Moder hadde tjent
for henne og i hennes sted.
Slik vendte synderinnen hjem.
All asre vaere Henne, som
vi tilber som Vår Herres mor,
som alltid, og i trofasthet
står sine sanne venner bi
når verden nesten knuser dem.

Nu er da hun jeg dikter om
blitt nonne, slik hun var det før.
Men, la oss ikke glemme helt

de barna, som hun overlot
til enkens nestekjaerlighet.
Brød, penger, klaer, alt manglet de,
og ikke kan jeg si med ord
den sorg som fylte barnas sinn
da mor forsvant og ikke kom.
Men enken satte seg hos dem.
Hun fyltes av medlidenhet
og sa: 'Nu tar jeg begge med
til abbedissen på besøk.
Gud give at hun møter dem
med godhet og velgjørenhet.'
Hun tok dem med til klosteret:
'Se, moder, se den bitre nød
de to forlatte lever i
som moren overlot til meg
inatt, foruten vederlag.
Hun vandret vidre på sin vei.
Mot åst? Mot vest? Jeg vet ikke,
men her er barna, uten mor.
Jeg hjelper gjerne, men hvordan?'
Da svarte abbedissen slik:
'Ha omsorg for dem du, og jeg
skal støtte deg, og aldri skal
du angre din godgjørenhet.
Gi dem hver dag, for Herrens skyld,
et toppet mål av kjaerlighet,
og send så daglig hit et bud
til klostret, efter kjøtt og melk.
Om noe mangler, si straks fra.'
Og enken takket Gud fordi
han hadde gjestet hennes hus.
Hun tok dem hjem som fosterbarn
og oppdrog dem i kjaerlighet.
Men moren, hun som hadde stridd
så tungt for deres livsopphold,
hun fattet nu et større håap,
fordi hun visste at de barn
som hun forlot i bitter sorg
var velberget i enkens hus.
Hun trengte ikke føle angst
og beven mer for deres skyld.
Så levet hun et heilig liv.
Men mang en dag og mang en natt

lå hun i dyp botferdighet,
for sjel og hjerte led ennu
av syndens vekt fra fortiden.
Hun våget ikke nobe den
i bot, for noen skiftefar,
og ikke feste den i skrift.

En vakker dag, litt senere,
kom abbeden, slik skikken var,
til klosteret på visitas.
En gang om året kom han, for
å se om det gikk ord om slikt
som krever bot og refselse.
Den dag han kom til klosteret
var synderinnen hensunket
i bønn i koret, hjertet var
fylt av en dyp botferdighet.
Da hvisket Djevelen ordet 'skam',
for å forhindre henne fra
å skrifte alt for abbeden.
Men mens hun tenkte, fikk hun se
ved siden av seg, i et syn,
en yngling som var kledd i hvitt.
I sine armer holdt han frem
et nakent barn, som syntes dødt.
Et eple kastet mannen opp
i luften, grep det så igjen
og lekte slik for barnets skyld.
Og nonnen merket mannens lek
der hun satt hensunket i bånn.
Hun sa: 'Om det er mulig, venn,
og om I er et syn fra Gud,
sa ber jeg nu, i Herrens navn,
at I må si meg åpent ut
hvorfor I leker denne lek
med eplet, når det stakkars barn
I har i armene er dødt,
og ikke enser Eders lek?'
'I taler, nonne, sanne ord.
Det merker intet av min lek
og gledes ikke. Det er dødt,
ser ikke, hører ingenting.
Som barnet her er Herren døv
for dine bønner og din bot.

For bot og bønn er uten kraft!
Spilt møye er det også, når
du tukter deg med botens pisk.
Du er så druknet i din synd
at stemmen ikke rekker frem
til Herren, høyt i Himmerik.
Lyd straks det råd jeg gir, og gå
til abbeden, din far i Gud,
og skrift for ham med aerlig sinn
all, all den synd du har begått.
Må Satan ikke friste deg!
Skrift, og du får absolusjon
for all den sorg du tynges av.
Men tilstå alt, for ellers vil
du rammes hårdt av Herrens hevn.'
Den unge mann i hvite klaer
forsvant. For nu var budet bragt.
Hun skjønte alt han hadde sagt.
Såsnart det grydde, gikk hun hen
til abbeden og bad ham om
å høre hennes skriftemål.
I mildhet svarte abbeden
og sa: 'Min datter, kjaere barn,
å motta skrifte er min plikt.
Ransak din sjel og skrift i tro
de synder, som du har begått.'
Da knelte hun i samme nu
for abbeden, i skriftemål,
la frem sitt hele levnedsløp,
det hele, fra begynnelsen,
om hvordan hun ble fristet slik
i tankeløs forelskelse
at hun la nonnedrakten på
Marias alter, samme natt
hun flyktet med den unge mann,
som gav henne to vakre barn.
Hun skriftet alt som hadde hendt,
og ingen synd ble utelatt.
Alt som var skjult i hjertets dyp
la nonnen frem for abbeden.
Da alt var skriftet, svarte han
som abbed og som kjaerlig far:
'For all den synd som tynger deg
og som du åpent har bekjent,

gir jeg deg full absolusjon.
Kom, la oss prise Herrens Mor
med lovsang og takksigelse.'
På hennes hode la han så
sin hånd og frikjente all synd.
Han sa: 'Ditt livs historie
må straks bli kjent, i prekens form.
Selv vil jeg gjøre det, men slik
at hverken barna eller du
på noe sted, til noen tid,
skal lide mere straft for det.
Galt var det, om jeg tiet med
det underverk, som Herren selv
lot skje, til aere for sin mor.
Det må forkynnes, viden om!
Må mange syndere nå frem
til anger og omvendelse
til aere for Guds egen mor!
Så reiste abbeden, men først
fikk alle søstre vite alt
som hadde hendt en nonne der,
men ingen visste hvem det var.
Den hemlighet ble vel bevart.
Med alles takk drog abbeden.
Og han tok med seg nonnens barn
til klosteret, der han var selv.
Med tiden ble de munker der,
og de ble gråbrødre, som han.

Og deres mor het Beatrijs.

La takk og lovsang stige nu
opp til Maria, Herrens mor,
som gjorde dette underverk
og frelste nonnen fra all synd.
Kom, små og store, la oss be
- vi som har hørt om underet -
om at Maria tar vår sak
som forsvarer, når Herren selv
skal dømme oss, på Dommens dag.
Amen.

Gottfried Keller
Den Hellige Jomfruen og Nonnen
En legende
Oversatt av Elsbeth Wessel

Gid jeg hadde vinger som duen!
Da ville jeg fly bort og feste bo.
(Salmenes bok 55,7)

Oppe på et fjell lå et kloster med vidt utsyn, og med murer som lyste ut over landskapet. Innenfor var det fullt av kvinner, vakre og ikke vakre, som alle tjente Herren og hans jomfruelige mor etter de strenge regler.

Den vakreste av nonnene het Beatrix og var klosterets sakristansøster. Hun hadde en statelig skikkelse og utførte på edelt vis sin tjeneste, sørget for kor og alter, virket i sakristiet og lot klokken kime før morgenrøden og når aftenstjernen kom frem.

Men av og til betraktet hun med fuktig blikk livet på de blå marker; hun så funklende våpen, hørte jegernes horn fra skogene og mennenes klare rop, og hennes bryst ble fylt av lengsel etter verden.

Da hun ikke lenger kunne betvinge sin lengsel, stod hun opp en måneklar juninatt, iførte seg nye, kraftige sko og trådte foran alteret, rustet til vandring. 'Jeg har nu tjent deg trofast i så mange år,' sa hun til jomfru Maria, 'ta nu du nøklene, for jeg holder ikke lenger ut gløden i mitt hjerte!' Hvorpå hun la sitt nøkkelknippe på alteret og trådte ut av klosteret. Hun steg ned gjennom den ensomme fjellegn og vandret til hun nådde en ekeskog ved en korsvei. Der ble hun usikker på hvilken retning hun skulle velge, og slo seg ned ved en brønn som var hugget ut i sten og forsynt med en benk for de forbipasserende. Og her satt hun til solen rant, og hun ble våt av den fallende dugg.

Så kom solen over trekronene, og de første stråler som lynte over lysningen i skogen, traff en prektig ridder, som kom ridende alene i full rustning. Nonnens skjønne øyne fanget med all kraft inn hver tomme av den mandige skikkelsen, men hun var så stille at ridderen ikke ville ha sett henne om ikke bruset fra brønnen hadde truffet hans øre og lokket hans blikk. Straks bøyde han av mot kilden, steg av hesten og lot den drikke mens han hilste nonnen aerbødig. Ridderen var en korsfarer, som var paå vei hjem, alene, efter et langt fravaer, og efter å ha mistet alle sine folk.

Til tross for sin aerbødige holdning vendte han imidlertid ikke blikket fra Beatrix' skjønnhet; hun på sin side vek heller ikke med blikket, men stirret vedvarende på krigeren, for han var en

vesentlig del av den verden som hem så lenge hadde lengtet efter i stillhet. Men plutselig slo hun øynene ned og skammet seg. Endelig spurte ridderen henne hvilken vei hun skulle ta og om han på noen måte kunne tjene henne.

Den fyldige klang i hans ord skremte henne, igjen så hun på ham, og blendet av hans blikk tilstod hun at hun hadde flyktet fra klosteret for å se verden, men at hun allerede nu var redd og hverken visste ut eller inn.

Ridderen, som ikke var født igår, lo da av fullt hjerte og tilbød damen følge et godt stykke av veien, hvis hun da ville gi seg i hans varetekt. Hans borg, tilføyet han, var kun en dagsreise borte; der kunne hun, om det behaget henne, i sikkerhet forbereds seg og etter viselige overveielser begi seg ut i den store, skjsånne verden.

Uter å svare, men også uten å yte motstand, lot hun seg - lett skjelvende - løfte opp på hesten, og ridderen svang seg opp og travet lystig med den blussende nonnen foran seg gjennom skoger og daler.

To eller tre hundre hestelengder avgårde holdt hun seg oppreist og stirret utover uten å snu seg mens hun holdt sin hånd mot hans bryst. Men ikke lenge efter lå ansiktet hennes mot det samme brystet og tok imot den vaepnede herres kyss, og efter tre hundre skritt gjengjeldte hun kyssene så ivrig som hadde hun aldri ringt en klosterklokke. Under slike omstendigheter så de ikke mer av landskapet og lyset som de drog igjennom, og nonnen, som først hadde lengtet efter den vide verden, lukket nu sine øyne for den og så bare hva en hest kunne baere med seg på sin rygg.

Og Wonnebold, ridderen, tenkte knapt på sin fedreneborg før tårnene lyste foran ham i måneskinnet. Men det var stille omkring borgen og enda stillere i den og intet lys å se noen steder. Wonnebolds far og mor var døde og alt husfolket dradd bort, bortsett fra en utgammel slottsfogd som omsider dukket opp med en lykt og nesten besvimte av glede da han så ridderen stå foran den tunge porten, som han bare med møye hadde klart å åpne. Tross sin ensomhet og sin høye alder hadde den gamle likevel holdt det indre av borgen i beboelig stand; fremfor alt var ridderens gemakk i mønstergyldig orden, slik at denne kunne få hvile ut straks efter hjemkomsten fra sin reise. Der hvilte da Beatrix med ham og stilte sin lengsel.

Ingen av dem tenkte på å skille seg fra den annen. Wonnebold åpnet sin mors kister, Beatrix iførte seg hennes rike gevanter og pyntet seg med hennes smykker, og slik levde de en stund i herlighet og glede. Dog forble Beatrix retts- og navnløs

og ble betraktet som en livegen av sin elskede. Men hun hadde intet ønske om noe bedre.

Så kom en dag en baron med sitt følge til borgen, som i mellomtiden igjen var blitt fylt med tjenestefolk, og til hans aere ble det holdt store fester. Til slutt havnet mennene ved terningspillet, og siden husets herre vant stort og uavbrutt, satte han - full av lykkerus og tillit - sitt kjasreste eie, som han sa, på spill, nemlig den vakre Beatrix, slik hun stod og gikk og med de smykker hun i øyeblikket bar, mot et gammelt melankolsk slott i fjellene som innsats fra den smilende motstander.

Beatrix, som fornøyd hadde fulgt spillet, bleknet, og med rette: Det følgende kast lot den overmodige i stikken og lot baronen vinne.

Denne nølte ikke, men brøt øyeblikkelig opp med sin deilige gevinst og sitt følge; Beatrix hadde knapt tid til å stikke til seg de ulykksalige terningene som hun gjemte på brystet, hvorpå hun fulgte den hensynsløse vinner mens tårene strømmet.

Da det lille følget hadde ridd noen timer, kom det til en yndig bøkelund, hvor det rant en klar bekk. Det myke løvet svevet over dem som et lite silketelt, holdt oppe av slanke sølvstammer, og gjennom det skuet det åpne sommerlandskapet ned på dem. Her ville baronen hvile ut med sitt bytte. Han befalte sitt følge å ri et stykke i forveien mens han slo seg ned i den luftige lunden med Beatrix og forsøkte å trekke henne til seg med kjaertegn.

Da reiste hun seg stolt, og idet hun kastet et flammende blikk på ham, ropte hun at riktignok hadde han vunnet hennes person, men ikke hennes hjerte, og det lot seg heller ikke vinne mot en gammel ruin. Var han en mann, kunne han stille noe bedre som innsats. Ville han satse sitt liv, så kunne han spille om hennes hjerte, som han ville få som evig pant og eiendom hvis han vant, men hvis *hun* vant, lå hans liv i hennes hender, og hun var igjen herre over sin person.

Dette sa hun i stort alvor, men så samtidig på ham med en så merkelig mine at hans hjerte begynte å hamre, og han betraktet henne forvirret. Hun syntes å bli stadig skjønnere da hun fortsatte med lav stemme og spørrende blikk: ‘Hvem vil elske en kvinne uten å bli elsket igjen og uten å vaere overbevist om det i sitt innerste? Gi meg Eders sverd, ta disse terningene og våg det, så kan vi bli forbundet som to riktig elskende.’ Samtidig trykket hun elfenbensterningene, som ennu var varme av hennes bryst, inn i hånden hans. Forvirret gav han henne sitt sverd og sitt belte og kastet med ett kast elleve øyne.

Derpå grep Beatrix terningene, rystet dem kraftig i hånden

med et hemmelig sukk til jomfru Maria, Guds mor, og kastet tolv øyne. Dermed hadde hun vunnet.

'Jeg skjenker Dem Deres liv!' sa hun, bøyde seg alvorlig for baronen, holdt sine gevanter litt sammen og gikk med sverdet under armen hurtig i den retnig de var kommet fra. Da hun var ute av synsvidde for den meget forbløffede og forvirrede herren, var hun klok nok til ikke å gå videre, men gikk rundt lunden og stille inn i den pøny. Så gjemte hun seg, knapt femti skritt fra den skuffede mannen, bak bøkestammene, som stod så tett at de dekket hverandre og dermed såvidt skjulte den kloke kvinnen. Hun holdt seg helt stille, bare en solstråle traff en av edelstenene på halsen hennes slik at den lyste gjennom lunden uten at hun visste det. Også baronen så dette lyset og stirret forvirret dit et øyeblikk. Men han mente det måtte vaere en skimrende duggdråpe på et bøkeblad og aktet ikke på det.

Endelig våknet han av sin ubevegelighet og blåste kraftig i jakthornet. Da folkene hans var kommet, svang han seg på hesten og jaget med dem efter den flyktende kvinnen for å sikre seg henne igjen. Det gikk vel en time; da kom ridderne tilbake og red gjennom bøkelunden, men denne gang uten å gjøre opphold. Så snart den vaktsomme Beatrix så at velen var trygg, brøt hun opp og ilte hjemover uten å skåne sine fine sko.

Wonnebold hadde i mellomtiden hatt en dårlig dag, pint av hevnlyst og sinne. Han skammet seg overfor sin elskede som han så lettferdig hadde spilt bort og ble klar over hvor høyt han ubevisst satte henne og at han ikke ønsket å leve uten henne. Da hun derfor overraskende stod foran ham, åpnet han armene mot henne før han hadde uttrykt noen overraskelse, og hun ilte mot ham, uten klager eller bebreidelser. Han lo høyt da hun fortalte om sin krigslist, og hennes troskap gjorde ham eftertenksom, for baronen var en meget statelig og vakker mann.

For å sikre seg mot alle fremtidige uhell, gjorde han den vakre Beatrix til sin rettmessige gemalinne overfor alle sine standsfeller og undersåtter, slik at hun fra nu av var en ridderfrue som savnet sin like både ved jakt, fest og dans, såvel som i undersåttenes hytter og i kirkens herresete.

År efter år passerte med mange begivenheter, og i løpet av tolv rike høster fødte hun sin ektemann åtte sønner som vokste opp lik unge hjorter.

Da den eldste var atten, reiste hun seg en høstnatt opp fra sin seng ved Wonnebolds side, uten at Wonnebold merket det. Hun la omhyggelig alt sitt jordiske gods i de samme kister det en gang var hentet fra og låste dem. Nøklene la hun ved siden av sin sovende mann. På nakne føtter gikk hun bort til sønnenes

senger og kysset stille den ene efter den andre. Til slutt gikk hun igjen bort til sin manns seng, kysset også ham, og først nu klippet hun sitt lange hår, iførte seg sin nonnedrakt som hun omhyggelig hadde oppbevart, forlot borgen i all hemmelighet og vandret gjennom høstnattens brusende vinder og gjennom det fallende løv mot det kloster hun en gang hadde flyktet fra. Utrettelig lot hun rosenkransens kuler rulle gjennom fingrene; og mens hun bad, tenkte hun på det liv hun hadde nytt.

Slik vandret hun ufortrødent til hun igjen stod foran klosterets port. Da hun banket på, åpnet den gamle portnersken for henne og hilste henne likegyldig ved hennes navn som om hun bare hadde vaart borte en halv time. Beatrix gikk forbi henne inn i kirken, kastet seg på kne foran den heilige jomfrus alter, og jomfruen begynte å snakke til henne: 'Du har vaart nokså lenge borte, min datter! Jeg har hele tiden utført din tjeneste som sakristansøster, men nu er jeg glad for at du er her og igjen kan ta nøklene.'

Jomfruen bøyde seg ned, og Beatrix tok imot nøklene i glad forskrekkelse over det store under. Straks gikk hun til sitt arbeide, ordnet med både det ene og det andre, og da klokken ringte til middag, gikk hun til bords. Mange nonner var blitt gamle, andre var døde, det var kommet unge til og en annen abbedisse satt ved bordenden, men ingen visste hva som i mellomtiden var skjedd med Beatrix, som nu inntok sin vante plass: Maria hadde tatt seg av hennes plikter i en nonnes skikkelse.

Efterat ti nye år var gått, feiret nonnene en stor fest og ble enige om at hver av dem skulle gi Guds mor den fineste gave de formadde å lage. Den ene broderte et kostelig kirkebanner, en annen en alterduk, den tredje en messehagel. Én diktet en latinsk hymne, en annen satte musikk til den, en tredje malte og skrev en bønnebok. De som ikke kunne noe annet, sydde en liten skjorte til Jesusbarnet, og kokken bakte et fat med kaker til ham. Bare Beatrix hadde ingen, for hun var litt trett av livet og i tankene levde mer i fortiden enn i nuet.

Da festdagen opprant og hun ikke hadde noen offergave, ble de andre nonnene forundret og skjente på henne, og hun vek ydmykt til side da alle de prektige gavene i høytidelig prosesjon ble lagt foran alteret i den blomstersmykkede kirken mens klokkene kimte og råkelsesskyene steg.

Da nonnene så begynte å synge og spille, drog en gammel ridder med åtte billedskjønne sønner forbi, alle på stolte hester, fulgt av like mange svenner: Det var Wonnebold med sine sønner som han førte til rikshaeren.

Da han ble vár messen, bød han sine sonner å stige av hestene

og gikk med dem inn for å skjenke den hellige jomfru en bønn. Alle undret seg over det herlige syn da den herdede gamle mann knelte sammen med de åtte ungdommelige krigere som så ut som like mange engler i rustning: Og nonnene ble forvirret og holdt et øyeblikk opp å spille. Men Beatrix gjenkjente alle sine barn på sin gemal, skrek opp, skyndte seg bort til dem og gav seg til kjenne. Hun røpet sin hemmelighet og fortalte om det store under hun hadde opplevd.

Slik måtte alle og enhver innrømme at hun idag var den som hadde gitt jomfruen den melt verdifulle gaven. Og at den ble tatt imot, beviste åtte kranser av ungt ekeløv som plutselig var å se på ynglingenes hoder, satt der av den usynlige himmeldronning.

Herman Teirlinck
Tjenerinnen Beatrijs
Oversatt av Kåre Langvik-Johannessen

Tjenerinnen Beatrijs

Et spill i tre akter.

Dramatis personae

Jomfru Maria
Herren Jesus
Abbedissen
Nonnene
En solstråle
Beatrijs
Blikk, en mime
Tunge
Gratian
Isengrim
Beatrijs' mor
Marieke, Beatrijs' datter
Den vakre kvinne
Sykehusnonnen
Den eldre herre
Negeren
Tivolidjevelen
Folk på tivoli
Barn og tullinger
Forelskede par
Gamle mennesker
Krøplinger og syke
Lykkehjulkonen
Kortleggersken
Kokosselgeren
Tryllekunstneren
Mannen med terningene
Tanntrekkeren
Stjernekikkeren
Loppetemmeren

Første akt

(Lyset i salen går ut. En svak lyd av kirkeklokker høres. Idet teppet langsomt heves, får man øye på nonner i tidebønn i klosterkirkens kor. Bak et grønnaktig, sløret lys, likesom et gryende morgenlys, ser vi litt efter litt det gylne hovedalteret, som lyser opp mellom tepper av dypfiolett fløyel. Kjerter brenner symmetrisk. I midten ser vi Jomfru Maria med Jesusbarnet som holder verdenseplet og scepteret i hendene. Foran alteret henger en krystallskål med en rød flamme.

På begge sider, i to rekker, kneler de sortkledde nonnene i korstolene. På nederste altertrinn kneler abbedissen. Naermere oss, litt til høyre, står søster Beatrijs og drar langsomt i den doble klokkestrengen.

Abbedissen reiser seg opp og strekker sine hender mot himmelen. Nonnene bøyer seg dypt ned mot gulvet. Abbedissen folder hendene, vender seg om og trer mot forgrunnen. Hun vender seg igjen mot alterbildet og blir stående i bedende stilling. Langsomt reiser nonnene seg opp fra gulvet, går to og to opp mot alteret, bøyer seg for Jomfru Maria og blir usynlige i det fiolette dyp. Abbedissen følger som den siste.

Klokkeklangen dør ut. Et sus fyller koret. Søster Beatrijs går i sin tur mot alteret, kneler ned og forholder seg slik en lang stund. Det grønnaktige lyssløret sitrer. Lyset klarner opp som om man fjernet et flortynt slør, og alt blir meget tydeligere. Søster Beatrijs vender seg mot oss og trer frem på proscenium, som er omgitt av et marmorfat på hver side. Hun tenner røkelse i dem begge. Vi kjenner duften av den hellige røkelse. Med en yndefull gestus går hun til side, tar en sopelime og feier det flisebelagte gulvet.

Plutselig holder hun opp. Hun stirrer frem for seg, hun ser noe som vi ikke ser. Hennes lille hode faller fremover. Hun gråter, uhørlig.

Bare gjenlyden av gråten høres i koret. Suset i koret ebber ut.)

BEATRIJS:

Jeg vet ikke hva jeg gjør. Hvorfor ler jeg?

(Fra alterets bakside viser plutselig Blikk og Tunge seg. Blikk er en yngling kledd i en sølvskinnende drakt, som glitrer av tusener skinnende paljetter. Han er bevegelig og kjapp. Han kaster blikket til alle sider som om det var lynstråler fra øynene hans. Et spisst bukkeskjegg på haken. Tunge er en rødkledd pike med ildrødt hår. Hun går nølende og famlende, og vi kan se på det stramme ansiktet at hun er blind.)

TUNGE:

Beatrijs, kali på oss. Vi har gode råd å gi. Vi vet mye.

BEATRIJS:

(Barnslig)

Min kjaere Blikk, ser du noe ved meg?

TUNGE:

Blikk ser alt. Han eter hele verden opp med sansene sine. Men han kan ingenting si. Han er stum. Og dessuten er han altfor glupsk til å holde seg borte fra noe.

BEATRIJS:

A, mine øyne er så fulle av mørke.

TUNGE:

Nei da, men du må ikke lukke dem. Se, morgenen gryr!

BEATRIJS:

Du snakker enda du ikke ser.

(Lukker øynene, legger hånden på hjertet)

Morgenen gryr!

TUNGE:

Det som den blinde Tunge gjenforteller, er mye vakrere enn det som Blikk hvisker til henne.

BEATRIJS:

(I ensom henrykkelse)

Morgenen gryr!

TUNGE:

Hva har du i hånden? Er det hjertet ditt, Beatrijs?

(Hele tiden ser vi Blikk mime de ord som Tunge sier. Han anviser ordene på forhånd.)

BEATRIJS:

(Åpner øynene i et barnslig smil)

Jeg vet ikke...

(En blomst kommer til syne fra kutten på brystet)

Å! Rosen!...

TUNGE:

Du fant den igår kveld på terskelen til klosterporten. Hvem hadde lagt den der?

BEATRIJS:

(Med et skrik)

Si ikke navnet!...

(Stille og blyg)

Jeg har skriftet det, og Jomfru Maria vet alt. Men jeg er redd for deg. Et ord kan skjaere som en kniv. Jeg har glemt det... jeg har glemt det, tror jeg...

TUNGE:
Navnet lever i rosen.

BEATRIJS:

(Engstelig)

La meg be. Hvordan er det nå igjen?

(Hun holder blomsten langt bort fra seg)

TUNGE:
Navnet lever i din hånd. Se farven - ved den ånder en lys glød, som rødmende blod på pannen til den du vet. Hvem eier de øynene som skinner i denne farveskålen?

BEATRIJS:

(Likesom syngende og ubevisst)

Gratian!...

TUNGE:
Kjenn så myk duften er blitt. Hvem har en pust som utstråler en slik friskhet?

BEATRIJS:

(Lukter mekanisk)

Gratian!...

TUNGE:
Det renner en tåre av honning langs blomsterkronen. Hvem har et smil, omgitt av så søt en dugg?

BEATRIJS:

(Som om hun drikker av rosen)

Gratian!...

TUNGE:
Og nå er det et horn fylt av underskjønne lyder. Hvem eier den søte stemme som gjenlyder fra det fjerne?

BEATRIJS:

(Hun lytter, med blomsten ved sitt øre)

Gratian!...

TUNGE:

Og kjenn på den fløyelsmyke gløden i blomsterbegeret! Er det ikke en munn som begjaerlig omgir det med leppene sine?

BEATRIJS:

Gratian!...

(Hun kysser rosen. Plutselig helt ved seg selv, og med gråt i stemmen)

Stygge Tunge, bort med deg! Bort med deg!

(Hun går og kneler ned for Jomfru Maria. Blikk og Tunge gjemmer seg bak alteret.)

Min Mor, min Mor! Jeg har ikke skj{problem}lt noe for deg. Time efter time har jeg talt med deg. Jeg har ikke kunnet si deg alt. Ikke alt er klart nok for meg. Hjelp meg til å se klart. Har jeg syndet? Er det synd, denne merkelige glede som er sprunget ut inne i meg? Jeg vil tjene deg hele {problem}itt liv. Med flid og omsorg vil jeg gå i dine fotspor. Men døyv ropet fra det fjerne som kommer fra verden og som gjennomgløder meg!

(Hun sukker svakt.)

Rosen lå på terskelen likesom en oppfordring. Jeg tok den opp med hender som ikke lenger var mine. Jeg tok den med meg i cellen. Én natt har jeg sett på den som min eiendom. Det var ikke riktig av meg. Den er din.

(Hun plukker rosen fra hverandre og strør bladene foran

alteret. Hun gråter og svelger tårene.)

Se, jeg vil vaere lydig...

(Hun slukker kjertene, en for en. Blikk lurer seg frem. Tunge viser seg bak ham.)

TUNGE:

Stakkars Beatrijs, du gjør stor vold på deg for ingen ting. Jeg vet veien til sannheten. Vend dine øyne mot oss. Hører du lyset? En vår bryter frem over hele jorden!

BEATRIJS:

(Plutselig barnslig overrasket)

Gud! hva er det?

(En underlig fremtoning, omgitt av et gyllent flor, svever forbi likesom en flamme.)

TUNGE:

En stråle fra solen. Den er plutselig sluppet fri fra skyggen av alteret, hvor den lå fanget. For ingen kan for godt binde solen, den evige livsvekker, skjødet der alt spirer og brenner og fornyer seg.

(Vi hører lyder)

Beatrijs, Beatrijs, hører du solen synge i himlene?

BEATRIJS:

Skjønne musikk, hvor er du?

(Vi hører lyder av vaiende traer og av krystallaktig drypp av vann.)

TUNGE:

Vannene bryter løs. Klingende perler danser om hverandre. Luften våkner, og kvitrende fugler flyr gjennom traerne. Blomstene nikker. Våren bryter frem overalt.

BEATRIJS:

Vent, vent, jeg kan ikke huske alt dette...

(Vi hører tusener av fugler. En svarttrost kvitrer en høysang oventra.)

TUNGE:

Dyrene rauter. Biene summer. Fuglene kvitrer melodier. Svarttrosten sitter i et blomstrende kirsebaertre. Våren bryter frem overalt.

BEATRIJS:

(Engstelig)

Vaer snill, la meg ikke tvile. Mitt hjerte er lite.

(Vi hører en gjeter spille på skalmeie.)

TUNGE:

Hør! Gjeteren viser seg på morgenens søyler. Hans hjord er lik dagens ansikt som ligger skinnende over marken. Hans sang dveler ved lysets herlighet. Menneskene slår vinduene i sine hus på vidt gap. De flykter bort fra den mørke peiskroken. Klaerne deres er som kjellere om lemmene deres. Løper de ikke begjaerlige mot et under?...

BEATRIJS:

Mot et under?... å, ord av gull, å, gylne klokker

ved mine tinninger... Jeg vet ikke hva jeg sier.

(Skalmeien fortsetter, men vi hører lenger borte en tumult av stemmer.)

TUNGE:
Millioner av hender strekker seg begjaerlig ut. Der er et hav, hvor engang et seil vil stige frem. Å, ildfulle seil, du stiger frem!

BEATRIJS:
Hvor? Hvor? Vaer ikke så gjerrig. Hold ikke alt for deg selv.

TUNGE:
Du stiger frem. Veldig står du der i horisonten, og din mektige favn fylles. Du er kommet! Du er kommet! En stjerne skinner i din topp.

BEATRIJS:
Er det et seil? Er det et liv fylt av glede?... Jeg skjelver.

TUNGE:
Menneskene skjelver. Menneskene stimler sammen i bølgende masser. Håpet higer efter lysten. Dåder er ved å bruse frem. Våren bryter frem overalt.

BEATRIJS:

(Svakt stønnende, ganske stille)

Våren bryter frem overalt...

(Plutselig i et skrik:)

Min Mor!

(All lyd opphører. Beatrijs styrter ned foran Maria-bildet.)

Min Mor, gi meg et tegn. Er jeg ikke lenger ditt barn? Står du ikke midt i det hus som er min verden? Jeg ser ingen vegger og ingen dører. Jeg ser intet tak. Verden er plutselig blitt så uendelig, og altfor stor for meg. Jeg finner ingen vei. En flate uten grenser. Gi meg min drøm tilbake. Gi meg sødmen ved det halvklare. Gi meg trygghet ved mitt lille gulv.

(Hennes stemme forandres.)

Hill deg, Maria, full av nåde, Herren er med deg, velsignet er du blant kvinnene og velsignet er ditt livs frukt, Jesus. Hellige Maria, Guds mor, be for oss syndere...

GRATIANS STEMME:

(I det fjerne)

Beatrijs!

BEATRIJS:

(Bryter sammen)

... be for oss syndere...

GRATIANS STEMME:
Beatrijs!

BEATRIJS:

(Fortvilet)

Min Mor! Min Mor! forlat meg ikke. Jeg går meg vill. Gjør et mirakel. Kan jeg ikke lenger be? Det er en fryktelig makt som truer. Det er et rop som tordner gjennom mine lender. Det er noen som trekker i min sjel. Det er ikke

du! Det er ikke du!...

(Kirkerommet åpner seg. En veldig sol skinner inn. Vi ser et gyllent landskap og en overflod av roser. Gratian viser seg praktfull i lyset. Fuglene synger. Vannene flommer over en harpe. Gjeteren spiller på skalmeie.)

BEATRIJS:
Gratian!

(Hun styrter seg i hans armer.)

GRATIAN:
Kjaereste Beatrijs!

(De går langsomt fra hverandre. De berører hverandre såvidt med fingrene. De stirrer hverandre lenge i øynene.)

GRATIAN:
Jeg taler til deg for første gang. Stemmen min lyder i mine egne ører som fra en fremmed munn.

BEATRIJS:
Du er ikke fremmed for meg.

GRATIAN:
Hendene mine skjelver. Med dem har jeg - i vill jakt - plutselig nådd noe som gjennomtrenger hele mitt indre, likesom en flamme. Jeg visste ikke at du var slik. Og allikevel kjenner jeg deg bedre enn jeg tror.

BEATRIJS:
Jeg har kjent deg lenge.

GRATIAN:
Målet for mitt liv har jeg aldri sett klart. Men jeg har heller aldri tatt noe skritt som ikke bragte meg naermere deg.

BEATRIJS:
Jeg har alltid kjent deg. Fra barnsben av; alt det jeg gjerne ville var et gjenskinn av ditt naervaer. Idag kan jeg laere min visdom av din panne.

GRATIAN:
Idag oppdager jeg meg selv i deg. Jeg er bedre enn jeg trodde. Ditt blikk kaster lys på et ukjent dyp i mitt indre. Du har plutselig gjort meg rik.

BEATRIJS:
Du stiger frem i stråler og lyder. Skyggen, som kledte meg, faller av. Likesom knoppen som brister og utfolder begeret i dets prakt, slik sprer min sjel seg ut mot din klarhet.

GRATIAN:

Å, la meg vaere liten på dine fingre... Å, fingre av krystall!

(Han kysser hennes hånd.)

(Blikk og Tunge forsvinner)

BEATRIJS:

(Langsomt og beveget.)

Lyset er overalt!

(Hun leder ham frem til alteret. Lydene dør hen.)

Min Mor, i alle de

dager da jeg tjente deg, var jeg bare det halve av noe. Denne stund har gjort meg hel. Nå kneler jeg ned for deg, med hele mitt vesen.

GRATIAN:
Snakker du til noen?

(Han kneler ned.)

BEATRIJS:
Vi taler sammen til henne. Hun er vår innsikt og vårt forsyn.

GRATIAN:
Hører hun oss?

BEATRIJS:
Hun smiler.

GRATIAN:
Jeg kan ikke se det.

BEATRIJS:
Hun smiler fra himmelen. Hun kjenner den trygghet jeg står på. Fra hennes leber strømmer den ånde som fyller luften med duttende dugg. Vi har intet å frykte.

GRATIAN:
Jeg frykter tiden, som går...

BEATRIJS:
Det finnes ingen tid. Timene henger stille i et gyllent rom. Blir du redd nå, min kjaere venn?

GRATIAN:
Du gjør meg myk og svak.

BEATRIJS:
Vi må takke og vaere tilfreds. Vi har landet på gledens strand. Her står vi ved målet for vårt mørke tokt - freden.

GRATIAN:

(Han reiser seg, øynene hans skinner)

Beatrijs, du skiller meg fra deg.

(Nå roper han til henne)

Beatrijs, vil du dø?

(Beatrijs vender seg skjelvende om. Skjelvende vil hun reise seg opp. Hun strekker armene ut.)

BEATRIJS:

Store Gud! Hva spør du om?

GRATIAN:

Her står vi ved målet for et mørkt tokt... Et nytt tokt begynner! Føler du ikke fremtiden storme imot deg? Tiden iler. Dagene henger som saftige klaser ved dens skuldre. Rekk hendene ut og føl druene som brister der!

BEATRIJS:

Dine ord er for heftige for meg. Jeg kan ikke lenger puste...

GRATIAN:
Hvem er jeg, ham du ventet? Vil du ikke leve?

BEATRIJS:

(Sjelløs, famlende)

ÅA, jeg vil leve!... jeg vil leve!...

GRATIAN:
Vil du ikke gåa frem ved min side? Skal min arm ikke baere deg? Er jeg ikke din mester? Mitt legeme er et instrument av ildfulle strenger. Den ville vind hviner igjennom dem.

BEATRIJS:
Lykke!... Lykke!... Hvor flykter du hen?

(Er ved åa falle. Gratian langer henne opp.)

GRATIAN:

(Mildt)

Har jeg gjort deg vondt?

BEATRIJS:
Nei, det lynte fra din panne. Mine øyne ble svake... blindet...

GRATIAN:

(Oppglødd)

Jeg velsigner dine øyne, to skinnende skåler som min sjel speiler seg i.

BEATRIJS:

(Hun smiler)

Jeg velsigner din sjel.

(Blikk springer frem og hopper i det sterke sollyset. Tunge følger famlende efter.)

TUNGE:
Blikk, hva gjør du? Ikke så fort: Du ødelegger spillet...

BEATRIJS:
Min skjønne venn, hva er det jeg hører omkring oss?

(Vi hører en fin lyd av småbjeller.)

GRATIAN:
Mitt legeme er en finstemt harpe. Din lille hånd rører ved meg, og jeg klinger.

BEATRIJS:
Dine hender er tusenfoldige. De omslutter meg som et kostelig, vakkert polert fat.
Å... hva gjør du?

GRATIAN:
Jeg løser repet om ditt liv.

BEATRIJS:

(Rødmende)

Jeg er meget fattig, vet du vel?

GRATIAN:
Du er overfloden selv. Mon du vil kjenne deg selv igjen. Se, repet faller.

(Blikk kommer dem dansende imøte med et diamantbelte.)

BEATRIJS:
Å, himmel! for et herlig smykke! Det glitrer fra stenene. Dagen er ikke så skjønn...

GRATIAN:
La det henge om hoftene dine. Jeg er redd for at det vil blekne her.

(Beatrijs' kutte synker sammen om hennes føtter. Hun står der i et kritthvitt antrekk.)

Å, Beatrijs, så rank og slank du er!

(Han binder beltet om henne.)

BEATRIJS:
Jeg er en ynkelig liten ting. Jeg forgår under dine øyne...

GRATIAN:
Nå tør jeg ikke komme naer ditt slør. Det synes meg som om det skal springe frem en overdådighet - jeg greier ikke å motstå den...

BEATRIJS:

(Ler kjaerlig)

Jeg vet hva du vil si. Men du sier det galt.

(Plutselig blyg og forskrekket. Vi ser at hun føler seg uoel.)

Jeg er redd for sannheten om lemmene mine. Tilgi meg, jeg ber deg. Jeg kjenner ikke verden.

GRATIAN:
Du er hele verden. Hva vil du si?

BEATRIJS:
I haven vår står det bare tre slags blomster. Jeg synes de er pene, alle sammen. Liljene er nok ofte de aller vakreste. Men jeg er sikkert veldig stygg. Hvordan kunne jeg vite det? Å, Gratian, jeg føler meg som et formløst skjelett...

(Sløret er fjernet fra hennes hode. Det blonde håret flommer ned som bølgende hvete.)

GRATIAN:
Å Gud! Å Gud! er det deg, Beatrijs!

BEATRIJS:
Jeg hører ikke hva du sier. Jeg føler meg så tom og ensom.

GRATIAN:
Du stiger frem i en nisje av bølgende gull. Jeg tror nok at dagen var fanget inne i ditt slør. Jeg har aldri sett en dag før denne!

(Blikk kommer hoppende med et perlekjede.)

BEATRIJS:

(Kjaerlig)

Og dette kjedet... å! det er ekte perler.

(Gratian legger det om halsen hennes.)

Jeg har én gang sett en kostbar perle ... én gang! Jeg vet ikke lenger hvor. Den skinner et eller annet sted langt borte i min barndom. Den sang en vuggesang...

GRATIAN:

Perlene blomstrer ved dine skuldre som dugg på hvite blomster.

BEATRIJS:

(Glad)

Jeg føler likesom friske drypp.

(Med en annen stemme, alvorlig og stille.)

Gratian, jeg elsker deg.

GRATIAN:

(Han kneler ned foran henne)

Jeg kysser dine føtter.

(Blikk bringer en rosenkrone med en skjev gest.)

BEATRIJS:

(Begjaerlig)

Å, gi meg den rosenkronen!

GRATIAN:

(Oppreist)

Den er til deg. Den er for ringe for deg.

(Han setter kronen på hennes hode.)

BEATRIJS:

Passer den godt til meg? Du får meg alltid til å spørre. Vil du jeg skal gå min vei? Jeg er så skamfull.

GRATIAN:

Mitt indre skjelver for din herlighet. Himmel! Hvor går du hen?

BEATRIJS:

Bare går litt.

(Hun vandrer grasiøst omkring.)

Jeg vet virkelig ikke hvordan jeg ser ut. Hvorfor sier du ikke noe?

(Blikk holder et speil opp for henne. Pause.)

Hvem er det som står der i det vannet?

GRATIAN:

(Meget stille)

Beatrijs! Beatrijs!

BEATRIJS:

(Ser seg i speilet)

Beltet baerer meg over jorden. Perlekjedet ånder ved min hals. Rosenkronen svever langs tinningene. Jeg er så ny, så ny...

(Hun går bort til Gratian og legger hodet på skulderen hans.)

Hold godt omkring meg. Kanskje er det en drøm...

GRATIAN:

Kom. Livet kaller.

BEATRIJS:

(Hviskende)

Hvor må jeg gå hen?

(Hornmusikk lyder fra et tivoli i det fjerne. Beatrijs blir redd.)

Gratian, hører du det ikke?

GRATIAN:

Livet vekker deg. Tiden er kommet. Handlingen naermer seg. Kom!

BEATRIJS:

(Befrir seg fra armene hans, høyt)

Hva er det som er på ferde?

GRATIAN:

Ordene er allerede virkelighet.

BEATRIJS:

(Knelende ved Maria-bildet)

Min Mor! Min Mor! Ditt bilde er mørkt. Lampen som brenner i ditt bryst er sluknet. Din panne har ikke lenger sin gjennomtrengende glans. Vil du slutte med å vaere god?

GRATIAN:
Beatrijs, verden drønner. Underet sprer sin salighet til oss. Reis deg!

BEATRIJS:
Musikk! Musikk! å min Mor, det grådige livet der ute suger meg allerede til seg!

GRATIAN:
Himmelen brister. Stjernene styrter. Lystene mine slår ut i flammer.

BEATRIJS:

(Spent)

Vent! Vent! Jeg må tenke meg litt om, tror jeg. Din lyst forhekser meg. La meg tenke. Jeg tenker...

(Vi ser henne bli fortvilet.)

Min trofaste tanke, hvor er du?

GRATIAN:

(Høyt)

Et paradis springer frem.

BEATRIJS:
Jeg blir dratt med! Jeg blir dratt med! Å, min Mor, hold mitt hodè i dine hender...

GRATIAN:
Terskelen er av gull!

BEATRIJS:
Noen river og rykker i skuldrene mine. Hold opp! Jeg har ennå noe jeg må gjøre! jeg må ringe...

GRATIAN:
Det ligger et hjerte på første søyle.

BEATRIJS:
Jeg må ringe for annen tidebønn. Jeg har ikke tid. Ikke annet enn bekymringer ... bare bekymringer...

(Hun reiser seg og vakler litt. Forvirret.)

Hvor hang nå klokken?

GRATIAN:

Hjertet ligger som en rød ånde, og håper.

(Beatrijs med et frommedartet smil; går stivt mot den doble klokkestrengen.)

BEATRIJS:

Å kjaere klokkestreng, du er tålmodig...

GRATIAN:

(Hurtig)

Stans! Du tråar på hjertet med foten din!

BEATRIJS:

(Forskrekket og usikker)

Hva er det som sies der?

GRATIAN:

(Meget ømt og innsmigrende.)

Beatrijs, min deiligste kjaereste!

BEATRIJS:

(Tar efter, halvt ubevisst og langsomt.)

Min deiligste kjaereste.

GRATIAN:

(Med armene utstrakt)

Se tårene mine...

BEATRIJS:

(Med et skrik.)

Gratian!

(Han løper imot henne. Med ett ligger hun ved hans bryst. Leppene deres møtes. Et meget langt kyss. Pause. Blikk og Tunge betrir seg fra sin urørlige stilling. Blikk hopper rundt og rundt.)

TUNGE:

(Hviskende.)

Løp ikke rundt sånn da! Du hopper jo forbi din egen nese... Hør, ditt fjols, hva er det de foretar seg?

(Blikk, med enorme bevegelser, hvisker noe i øret på Tunge.)

TUNGE:

Å-å! Er de alt kommet så langt? Ja, da kan vi gi oss på vei til tivoli. Dans du foran dem, så skal jeg komme efter med en sang.

(Beatrijs og Gratian våkner opp fra sitt kyss. De kan ikke holde opp med å se på hverandre.)

GRATIAN:

(Inderlig)

Min skjønne brud!

BEATRIJS:

(Stolt)

Min kloke mann!

(Vi hører tivolirytmene tydeligere.)

GRATIAN:

(Kjaertegner henne over håret.)

Er du roligere nå?

BEATRIJS:

Du stiger frem som et tempel, og din skygge er trygg. Roen har senket seg ned i meg.

GRATIAN:

Mitt skritt er sikkert. Len deg til armen min, kjaereste. Vi går.

BEATRIJS:

Å, *vi!* Å, vi to sammen! Å, herlige klang fra to i enhet, myk som et rede!... Jeg merker ropet som tordner fra det fjerne. Mitt legeme blir en heilig tukt. Livet krever sitt. Jeg vil tjene.

(De går mot lysningen. Blikk gjør kåte bukkesprang på veien foran dem. Tunge følger efter, med famlende hender.)

TUNGE:

(synger med slepende stemme, på en folketonevending):

Sa skjønt, så skjønt et speil jeg har funnet.
Til mitt lille hjerte er det bundet.

Men hvem står tegnet i glasset der?
Min evige venn ser jeg jo her.
Min venn som kommer fra det høye.
Mitt lys, det Ier i hans øye.
Min lyst, den ligger pø hans leppe rød.
Ham vil jeg tjene inntil vår død.

(De forsvinner i rosene. Musikken dør hen. Det sterke sollyset svinner. De fiolette slørene henger tungt om det gylne alteret.)

(Lang pause. Vi sitter i dyp stillhet. Plutselig begynner Mariabildet å bevege seg. Den rikt utstyrte kappen løses opp i folder, og hennes ansikt lyser opp. En fremmedartet glans sitrer i nisjen. Jomfru Maria trer langsomt ned. Hun setter Jesusbarnet på det sted hvor hun selv stod. Hun tar av seg den strålende kronen. Hun legger alt ved sitt barns føtter. Så kler hun seg i Beatrijs' kutte. Hun tar hennes slør på hodet; hun knytter repet om livet og trer mot forgmnnen med Beatrijs' måte å gå. på. Hun ringer for annen tidebønn. Klokkene kimer... Nå ser vi et grønnaktig, sløret skjaer fylle hele rommet. Bildet blir som en drøm. Samtidig hører vi et meget fjernt orgelbrus og en koral tone frem, som i begynnelsen. De sortkledde nonnene viser seg, på samme måte som de gikk ut, og de innordner seg i en rekke på. hver side av koret. Sist kommer abbedissen... Alle kneler. Men idet abbedissen strekker armene mot alteret og istemmer adoratio, skvetter hun forskrekket sammen.)

ABBEDISSEN:

(som langt borte fra, med en uvirkelig stemme)

Maria-bildet! Maria-bildet?

(Det lyder en summing fra nonnene.)

ABBEDISSEN:

(Stadig fjern)

Maria-bildet er borte!

(Hun går bort til Jomfru Maria, som ikke slutter å ringe.)

ABBEDISSEN:
Beatrijs! Beatrijs! Vet du hva som er hendt?

(Jomfru Maria gjør en langsom bevegelse som tegn på at hun ikke vet noe. Det begynner å skinne i Jesusbarnet.)

ABBEDISSEN:
Beatrijs! Du stirrer så underlig... Hva er det?

BEATRIJS STEMME:

(likesom fra himmelen)

Jeg tjener!

ABBEDISSEN:

(idet hun styrter ned foran alteret)

Mirakel! Mirakel! Halleluja!

(Alle ber. Orgelet spiller videre. Korbønnen lyder i det fjerne. Jomfru Maria ringer med klokkene.)

Teppet faller langsomt.

Annen akt

(Teppet er ennå ikke oppe. Efter et kort mørke faller et rødt lys på proscenium. Blikk kommer hoppende frem, med ringlende småbjeller qm håndledd og ankler. Han foretar tre komiske hilsener og begynner så med alle slags grimaser å mime et foredrag med overdrevne geberder. Tunge viser seg litt bak ham og føler seg frem med skjelvende fingre.)

TUNGE:

Å, hold op! Vil du innbille oss alt på en gang! Gi heller hver løgn en sjanse efter tur... Det sitter en gnier i salen. Begynn med ham.

(Blikk synes å ha fått øye på gnieren.)

På gamlehjemmene er man sparsommelige. Det er ikke hver dag gamlingene får mette maven sin. Og i slumkvartalene omkring fabrikkene døde det igår fjorten barn av tuberkulose. Men Caritas, den gnieren, sitter her i salen på honnørbillett. Snart skal han telle pengene sine, slik han gjør hver eneste kveld. Smisk litt med ham, Blikk; hvis han går sin vei, så er det bare til skade for oss fattige skuespillere.

(Blikk har fått øye på noe annet.)

Hvem er det du peker på der i parterre? Å ja, familien Hat-og-Avind. Se, så vennlig de smiler, de fredsommelige skyldfolkene. Men latteren deres er en blottet huggtann som truer sikkerheten for herrene og damene i losjene. Det er best du ikke ser på dem for lenge; de kunne gi deg en fatal omgang med den giftige ånden sin.

(Blikk oppdager et takknemlig objekt.)

På balkongen der oppe, på første rad, sitter herr Bollekjake og triumferer ved siden av sin dame, frøken Bløff. Herr Bollekjake har pyntet seg med alle sine ufortjente ordener og frøken Bløff med alle sine falske perler. Kom ikke naer dem, for da sprekker de som blaeretang.

(Blikk får eye på noe i parterre-losjene.)

Hei, Blikk, det forekommer meg at du har en adelsmann i sikte. Se heller til en annen kant - lat som om du ikke gjenkjenner grev Smørbuk! I natt var han på jegerfest. Og i mellomtiden bedro hans kone ham med stallknekten. Fingrene fra fatet, kamerat, det er et anstendig ektepar.

(Blikk gjør en piruett og klør seg bak ørene.)

Å, Blikk, din tosk, du får meg til å si tåpelige ting. Det er ikke et ord som er sant! Her sitter jo kremen av vårt fine samfunn, alle sammen prektige folk, modige og rettskafne, yd-

myke og kjaerlige. Djevelen ra deg som får meg til å lyve så grovt!...

(Blikk legger plutselig hånden på hennes munn. Så - efter et merkverdig bukkesprang - forbereder han seg øyensynlig til en sensasjonell demonstrasjon. Med ett vipper han rundt og går på hendene. Til slutt blir han stående på hodet.)

Hva er det? Hva er det du gjør, din vemling? Har du tenkt å se verden opp ned? Er den så mye penere når du står på hodet?

(Blikk, med en enorm, lydløs latter, igjen På føttene, nikker tilfreds og overbevist.)

Nei gi deg da! Jeg tror deg ikke likevel! Jeg er glad til at jeg er blind...

(Teppet går opp. Vi ser, i rådlig morgenlys, en plass hvor to veier krysses. I veikrysset står et tivolitelt med et plankestillas foran; en tretrapp midt på fører opp til et podium. På begge sider en sokkel. Teltet er lukket med et farverikt teppe. Over teppet, i en trekantet frontispice, er det malt et uhyrlig øye. Foran ser vi en romslig plass, til venstre en rundformet rosenbusk, tung av blomster, og til høyre et krusifiks med en Kristus-figur, klosset tilskåret og malt. Over det hele hvelver himmelen seg, med hengende skyer, vakkert utskårne stjerner, en leende halvmåne, og en gyllen sol.)

TUNGE:

Si meg, Blikk, hva er det du går rundt og snuser efter i de vievannskarene?

(Blikk bøyer seg også helt over og ned i marmorvasene på begge sider av proscenium.)

AEsj! der stinker det bare av fromhet!... Ta deg sammen! Glem de treige greiene der!

(Blikk tråkker i fatene mens Tunge vandrer omkring i bakgrunnen som om hun vil laere det nye landskapet å kjenne. Langsomt lysner det av dag.)

TUNGE:

Så friskt og deilig det dufter her. Og slikt et vell av frodig liv! Blikk, fortell meg hva det er som skjer her... Å, jeg er jo bare en tom ordskvaldre...

(Blikk strekker hånden mot rosenbusken, plukker kvaster og lager fyldige buketter. Han arrangerer dem i vievannskarene.)

TUNGE:

Du fyller karene med blomster. Du er sannelig omtenksom. Vårt kjaere publikum vil sikkert vaere deg takknemlig.

(Blikk hopper forskrekket bort til Tunge og griper henne i hånden.)

B{problem}kk, hvorfor skjelver du? Guri meg! Jeg føler at Mesteren naermer seg!

(Plutselig står Djevelen på podiet ved tivoliteltet. Vi har sett ham smette ut gjennom teltåpningen. Han er kledd i et vel-

dig klovnekostyme. Hendene hans er grønne. Ansiktet, kantet og slu, er også gront og forsynt med hvite tegninger. Mellom de gylne hornene kneiser en Uten skinnende filthatt... Han har en rungende stemme.)

DJEVELEN:

(Med åpne armer)

Evige livsdag, atter er du kommet! Jeg hersker! Kom igjen! Blås opp, trompeter! mitt tivoli begynner!

(Musikkorpset, som vi i forrige akt såvidt hørte i det fjerne, naermer seg støyende.)

Skynd deg, vind; sus, du luft! Du blomsterprakt som utfolder deg foran meg, spre dine dufter ut! Alt som er, brenn! Skjelv i dine lyster, tusenfoldige dyrerike! Jeg skyter min sterke flamme gjennom ditt begjaer.

Og dere, falske lys fra en svak gud, mennesker født av leire, her feirer leira sin høytid! Min fot står på denne jord. Jeg tramper og hele verden tordner!

Reis dere og kom til meg! Min vilje gløder i innvollene på dere! Jeg vinker på dere. Her er det godt å vaere!

(Musikken er ennå langt borte. Men nå lyder den fra salen, bak oss, en marsj for flåyter og trommer. En broket flokk av barn og tullinger er kommet inn fra gaten og danser opp mot scenen. Vi merker oss små gassballonger og narreluer.)

DJEVELEN:

(Springer ned trappen, mot flokken.)

Kom, mine barn, mitt håpefulle avkom, og dere, uskyldige og gale, trofaste maskineri, her er mye fint å se!

(Fra en annen kant rykker en flokk svaert forelskede par frem. De svinger med rangler, slår med bekken og spiller på sivflåyte. Konfetti hvisler som piler over hodene på oss.)

Skynd dere, forelskede. Jeg er sitringen i fingrene deres, den hete munn som biter i bukene på dere. Hei, ildfulle par, her er mye fint å se!

(En ny larm. Triangler og trekkspill. En flokk gamlinger subber forbi oss i retning av tivoli. Øynene deres stråler av vill lengsel. Den første vil av alle krefter vaere før de andre.)

Kom igjen, grå oldinger, dere er nesten for sent ute. Fort nå! Her er mye fint å se! Er jeg ikke alltid ny? Lyder ikke mitt tusenårige skinn som huden hos en rynkefri ungdom? Fortere! Her er det mye fint!

(En annen dør går opp bak oss. En flokk krøplinger og syke hinker fremover til takt fra tamburiner. En pukkelrygget blåser på klarinett. En rakittisk kjempe slår på. xylofon.)

Har jeg dere nå alle sammen snart? Å, krøplinger og halte, vaer ikke så trege da! Jeg er den glade krykke for dere! Og dere, febersyke og giktbrudne, uttaerede og spedalske, her stråler trøsten dere imøte... Her er mye fint å se!

(Nå er også hornmusikken på plass. Den blåser en trekk danselåt som overdøver alle andre lyder. En vill runddans begynner.)

DJEVELEN:

(Stemmen runger over all larmen fra messingblåserne.)

Hajá! Haja-há! Haja-há! Hajá!

(Musikken holder opp. Runddansen tretner og oppløses i smågrupper. Her og der viser det seg forskjellige interesser. Lykkehjulkonen lar sitt hjul dreie rundt. En mann med terninger innbyr de unge til spillet om den store sjanse. En spåkone leser fremtiden i kort. En tryllekunstner våger seg frempå med sine kunster. En kokosselger går rundt med sine småglass. En kvaksalver henrykker en flokk som står og måper. En stjernekikker lar folk få en kikk i kikkerøret. En loppetemmer har satt opp sitt loppesirkus. Det er i det store og hele et broket markedsbilde, meget farverikt og fullt av liv. På veien, høyere opp til høyre, kommer Gratian og Beatrijs til syne på vei nedover, passerer krusifikset og ankommer sentrum av scenen. Djevelen er borte.)

GRATIAN:

Er du redd, kjaereste?

BEATRIJS:

Å nei, jeg bare skjelver litt. Det er som om jeg bader i et uendelig begjasr. Verdens støv klør meg i halsen. Jeg har vondt for å svelge.

GRATIAN:

(Han kysser henne)

Her er lykken.

BEATRIJS:

Lykken dirrer i alle disse kroppene. Det er så mange her. Jeg er redd jeg ikke er vant til det. Men det er en deilig følelse.

GRATIAN:

Vil du ikke danse?

(Djevelen viser seg på podiet.)

BEATRIJS:

Å ja, så langt jeg kan, vil jeg gjøre som du.

(Djevelen spiller på gige. De danser. Isengrim, en skummel skikkelse, står synlig i bakgrunnen og iakttar dem.)

GRATIAN:

Du svever ved mitt bryst lik et sukk av dun. Jeg kjenner hjertet ditt slå.

BEATRIJS:

Hjertet ditt er så mandig. Jeg kjenner det slå mot meg. Jeg er bare en liten ting.

GRATIAN:
Du er et fint, lite skrin hvor mine begjaer holder til.

BEATRIJS:
Laer meg å vaere som du vil ha meg.

GRATIAN:
Mitt ønske er forlengst tilfredsstilt. Jeg omslutter deg i mine armer.

BEATRIJS:
Vekker jeg ikke fiere lyster i deg?

(En gåteiull stillhet.)

Du sier meg ikke annet enn ord...

GRATIAN:
Jeg er helt fylt av deg. Dine øyne star i mine. Din barm svulmer. Dine lender hviler ved mine. Min dans vugger i dine hofter. Du er solen! Du er solen!

BEATRIJS:

(Varmt)

Jeg er min konges kvinne.

GRATIAN:
Å kjød, du kaller!

(Han kysser henne lenge og beveger seg noe langsommere omkring. Isengrim farer mot dem og rykker Gratian ut av omfavnelsen.)

ISENGRIM:
Hold opp! din udugelige pralhans! Du er ikke kar nok!

(Beatrijs er forskrekket, blir stående uten å rare seg. Isengrim griper henne og svinger henne kraftig rundt. Djevelen gnikker demonisk. Tivoliløyene går uanfektet videre.)

ISENGRIM:

(Idet han danser:)

Jeg kan vel kjaertegne deg mye bedre enn den sveklingen! Nevene mine er av stål, men håret er som ftøryel. Gjør det vondt?

(Han klemmer henne kraftig til seg og bøyer seg over henne. Med sitt glisende smil søker han ansiktet hennes.)

BEATRIJS:

Slipp meg. Jeg kjenner deg ikke.

ISENGRIM:

Jeg er ingen døgenikt. Jeg vet hvordan det skal gjøres.

(Han strekker munnen ut mot hennes.)

BEATRIJS:

(Sårei og hes)

Gratian!

(Tivolipublikum begynner å interessere seg for dem. Gratian løper til. Djevelen kaster fela fra seg.)

GRATIAN:

Din skurk!

(Isengrim kaster ham fra seg. Begge trekker kniven. Beatrijs stirrer på dem, vill i blikket. Tunge og Blikk på hver sin side.)

ISENGRIM:
Åjassåget, vil du sjikanere meg?

GRATIAN:
Hun er min kvinne.

ISENGRIM:
En kvinne tilhører menn. Pakk deg bort! - ditt sleipe tispekrek!

GRATIAN:
Du skal nok få svi!

(Det går på livet løs. Djevelen danser omkring dem og opphisser dem.)

DJEVELEN:
Hajá! Haja-ja-há! Bit fra dere, mine barn! Hajá!

TUNGE:

(Engstelig)

Blikk! Hold øye med dem! Jeg er redd jeg blir for langsom med ordene mine...

DJEVELEN:
Hajaja-há! mine kjaere kamphaner; hva er dere for noen slappfisker, da! Skal jeg kile dere litt? Gå på nå!

(Uro blant folk.)

TUNGE:
Blikk, har du sluknet helt?

(Beatrijs står som naglet til jorden. Med begge hender tar hun seg til brystet. Slagsmålet går hurtig og vilt for seg. Plutselig snubler Gratian og faller på knaerne. Isengrim bøyer seg og går på. ham som en okse. Han hever armen. Det blinker i knivbladet.)

BEATRIJS:

(Med et skrik)

Jeg dør!

(Med et hurtig grep har Blikk grepet Isengrims hånd. Gratian reiser seg og Beatrijs kaster seg mot brystet hans.)

ISENGRIM:

(Til Blikk)

Hva er du for en kjappis som våger slikt?

(Med et bukkesprang har Blikk fjernet seg, vender seg om og ler.)

TUNGE:

Beatrijs' øye!

(Gratian og Beatrijs, med armene om hverandre, bestiger podiet. Med ryggen mot oss og foran teltdøren lener de seg mot hverandre. Pause. Teltdøren går opp. Vi ser et gyllent lys.)

ISENGRIM:

(Med knyttet neve)

Bare vent! Min dag skal komme!

(Gratian og Beatrijs forsvinner i lysskjaeret. Teltdøren faller igjen. Blikk tar plass på venstre sokkel, Tunge på høyre.)

DJEVELEN:

(På plankestillaset):

Hei folkens, menneskehetens crême de la crême, dere som er kommet for å meske dere på mine lyster, hør! Nå skal dere få le dere krokete. For her kommer spillet om Beatrijs.

LOPPETEMMEREN:
Vil du utkonkurrere loppesirkuset mitt nå?

DJEVELEN:
Hold kjeft! eller så skal jeg kryste livet av loppene dine med taerne mine... Musikk!

(Hornmusikken setter i. Publikum ordner seg. Barna kryper foran. De eldre, nysgjerrige og støyende. Unge par finner en hemmelig plass og kniser.)

DJEVELEN:

(Har slått takten, men gjør nå et tegn og musikken holder opp)

Godtfolk, dyrebare avkom, sperr øynene opp, spiss ørene og puss nesen. Her kommer noe fint. Her får dere historien om en nonne som kastet kutten sin over gjerdet på grunn av en skjørtejeger med fine manerer og flott skikkelse.

(Han plystrer skarpt og forsvinner. Teltforhenget glir til side. Vi ser en terrasse med en sirlig beplantning. Beatrijs sittende med Gratian ved sine føtter; han ser opp på henne.)

GRATIAN:

(Henført.)

Efter denne natten er det som om jeg begynner et nytt liv. Hvor svakt var ikke lyset igår der jeg virret omkring. Du gikk ved min side lik en lampe som ennå ikke var tent. Å Beatrijs, å Sannhet, hvor mye herligere er du ikke enn det ditt åsyn først gav løfte om.

BEATRIJS:
Min mann, jeg kjente meg ikke selv. Som et gledens under har jeg funnet meg selv i armene dine. Du sier du er lykkelig. Hva er da ikke jeg, som allerede trodde meg salig fordi du hadde kastet ditt blikk på meg?

GRATIAN:
Min sjel har møtt deg og skuet din sjel. Lik en stråle som skinner på en duggdråpe har jeg begynt å tindre i ditt dyrebare ansikt. Før var jeg ingenting annet enn en usynlig stråle.

BEATRIJS:

Alt hva jeg var, har jeg forlengst glemt. Jeg er det timelige øyeblikk og du min deilige evighet.

GRATIAN:

Er dette mitt? Er disse små føtter og disse fingre, og hele dette guddommelige legeme som dufter og ånder og blomstrer omkring mine følelser, er alt dette min eiendom?

GRATIAN:

Verden lytter... Jeg hører dine tårer, glad krystall...

BEATRIJS:
Å, sitrende handling, måtte du vare evig!

GRATIAN:

(Meget mykt.)

Beatrijs... Beatrijs...

(Teppet faller.)

DJEVELEN:

(På podiet.)

Musikk!

(Hornmusikken gjaller. Folk mumler.)

SPÅKONEN MED KORTENE:
For noe pjatt!

KOKOSSELGEREN:
Kvalmt kliss! Jeg spyr!

ISENGRIM:
Jeg går min vei.

(Isengnrim oppover velen til høyre, forbi rosenbusken.)

DJEVELEN:
Vent til neste vers, din svartsjuke lømmel!

ISENGRIM:
Svartsjuk? For sånn en bagatell? Nei, jeg er ikke av det slaget som trenger å løpe efter kvinnfolk. Jeg er en mann det lukter altfor godt av.

(Han går sin vei.)

DJEVELEN:

(Hever hånden, og musikken stanser)

Mine damer og herrer, er jeg en kvaksalver, en skrytepave, en nigger? Er jeg en spekkhogger eller en pratmaker? Kall meg en krake hvis ikke spillet mitt blir mye morsommere enn dette... Videre! Arene går. Trekk i tauene!

(Han plystrer og forsvinner.)

(Teppet går til side. Vi ser inn i et lite, tarvelig kammers. Beatrijs, fattigslig og trist kledd, sitter ved et lite bord og med en kurvflottet vugge ved siden av seg. Hun syr. Hennes syv år gamle datter sitter sammen med henne. Det er et utmagret barn som stirrer from for seg med glassaktige øyne. Det er kveld.)

BARNET:
Mor, det er den tiende dagen idag. Jeg har telt godt efter.

BEATRIJS:
Tell helst ikke, kjaere barn...

(Fremfor seg, matt i stem{problem})

Ti dager...

BARNET:
Imorgen, det er én gang til å sove. Du sier alltid at far kommer imorgen...

BEATRIJS:
Han kommer langt borte fra. Han har langt å reise.

BARNET:
Men mor, blir det da aldri imorgen?

BEATRIJS:
En gang kommer nok dagen. Og far skal stå i døren, med en stor pakke.

BARNET:
Og far skal le.

BEATRIJS:
Ja ... han skal le. Vi skal vaere lykkelige, alle sammen.

BARNET:
Og i pakken er det en liten symaskin. Med ornt'lig nål.

(Barnet stirrer igjen tomt frem for seg. Beatrijs ser på henne. Vi ser hvordan brystet puster tungt. Vi ser hvordan hendene hennes streefeer seg ut mot det gjennomsiktige barnet, og hvordan hun faller fremover bordet, og hvordan hodet hennes luter. Pause.)

BARNET:
Mor.

BEATRIJS:

(Retter seg opp.)

Tenk på noe annet, Marieke. Og la oss vaere stille. Veslebror sover.

BARNET:
Mor, jeg er ikke sulten lenger...

BEATRIJS:

(Klump i halsen, kysser Marieke på pannen.)

Mitt flinke barn!

BARNET:
Det gjør så godt nør du kommer naer pannen min.

BEATRIJS:

(Legger hånden på pannen til barnet.)

Ja. Vil du ligge ned? Vi må vaere helt stille. Veslebror sover.

BARNET:

(Fremmedartet.)

Nei. Han sover ikke. Han tenker også. Bestandig det samme.

BEATRIJS:

(Reiser seg plutselig, meget oppjaget.)

Gud! hjelp meg! Hva er det som er i ferd med å skje?

(Klagende og fortvilet.)

Å nei, det må ikke skje! Nei, det må ikke skje!

(Hun ser mot vuggen. Et kort skrik. Det er som om hun ikke tør naerme seg den. Hva ser hun?...
I neste øyeblikk bøyer hun seg ned og tar barnet opp.)

Det er ikke sant!

(Hun står der som beruset.)

Hvordan kom noe sånt i tankene mine?...

(Hun keysser barnet lidenskapelig.)

Min lille gutt ... min stakkars, deilige gutt...

(Hun synfeer ned på stolen og gråter høyt.)

Gratian! Gratian! Gratian!

BARNET:
Mor, hva gjør du?

(Barnet letter hendene sine og stryker morens kinn. Teppe.)

DJEVELEN:

(På podiet.)

Musikk!

(Han slår takten. Folk synger med.)

KVAKSALVEREN:
Er det noe å le av da?

LYKKEHJULKONEN:
Dere skulle skamme dere, alle sammen. Den kvinnen der følte hva hun spilte. Jeg så tårene hennes.

KVAKSALVEREN:
Så så! Har du ikke noe annet å fortelle?

LYKKEHJULKONEN:
Dere er en bande med blodsugere, en flokk gribber - menn med kjefter som gapende juv og et hjerte som en liten gatestein!

(Tumult.)

DJEVELEN:

(Løfter hånden. Hornmusikken tier.)

Enhver sin glede!

LYKKEHJULKONEN:
Sin glede? Kose seg med kroppen til en varm jente, gi henne sparken når hun har ruget ut eggene dine og le av tårene hennes!

DJEVELEN:
Le? Hvem vil le her? Hvem gråter?

(Han knegger.)

Kom an, jeg skal la dere få se! Dere skal få se til øynene har fått nok. Dere skal få slikke på det som på en kremterte. Vi er her for å leve. Mitt spill er ikke noen spøk. Hi! Hi!

KVAKSALVEREN:

Hvis hun ikke liker fortsettelsen, kan hun ta lykkehjulet sitt og gå.

DJEVELEN:

Kvinnfolk er altfor nysgjerrige til å følge det rådet. Men pass nå på. Nå kommer det noe dere ikke hadde ventet.

(Han banker på teppet med en bambusstokk.)

Hallo! Er dere ferdig der bak! Jeg plystrer:

(Han plystrer og forsvinner.)

(Teppet trekkes igjen til side. Vi ser en gate. Gaten er et øyeblikk tom. Så kommer en rik og vakker kvinne fra høyre; fra venstre kommer den meget fattigslige Beatrijs. Begge står rett overfor hverandre og måler hverandre med øynene.)

VAKKER KVINNE:

Hva vil du? Gå av veien for meg!

BEATRIJS:

Mitt navn er Beatrijs.

VAKKER KVINNE:
Hva angår det meg? Jeg har ikke lyst til å kjenne deg.

BEATRIJS:

(Heftigere)

Mitt navn er Beatrijs.

VAKKER KVINNE:
Du må vaere syk. Jeg bryr meg da ikke noe om hva du heter. Gå vekk! Jeg har ikke tid.

BEATRIJS:
Min mann heter Gratian. Du har stjålet ham fra meg.

VAKKER KVINNE:
Så! Er Gratian din mann? Jeg visste ikke at han var gift.

BEATRIJS:
Vi var ikke gift. Han er min mann for Gud.

VAKKER KVINNE:
Det lyder jo vakkert. Men Gud har sikkert tenkt seg om. For Gratian er nå min mann. Og jeg akter ikke å gi ham fra meg.

BEATRIJS:

(Trist, nedtrykt)

Frue, pass Dem. Jeg selv ... jeg selv er redd for det dyret jeg er blitt.

VAKKER KVINNE:
Jeg er ikke redd for deg. Hva grunn skulle jeg ha til det? Jeg kan godt forsvare det jeg har erobret.

BEATRIJS:
Jeg advarer Dem, vokt Dem. Blodet raser og brenner i årene mine.

VAKKER KVINNE:
Men menneske, hvilken grunn har du til å utfordre meg? Hva glede har du av en mann som har forlatt deg?

BEATRIJS:
Mitt kjød har ingen lengsel efter ham. Men hans kjød skriker om hjelp.

VAKKER KVINNE:
Tal tydeligere.

BEATRIJS:

En hund kan på timers avstand høre ungene klage. Mannen som sover i Deres seng er døv for sine barn.

VAKKER KVINNE:

Jeg visste ikke...

BEATRIJS:

Her står jeg. Mine små barn er i nød. Jeg krever deres far tilbake.

VAKKER KVINNE:
Jeg vil gjerne hjelpe deg.

BEATRIJS:
Nei. Det som har suget av mitt bryst, spiser ikke av din hånd.

VAKKER KVINNE:
Himmel, for en stahet. Jeg er vel god nok, skulle jeg mene! Bonsoir.

BEATRIJS:

(Griper fatt i hånden hennes.)

Slik går du aldri herfra. Vokt deg! Det er en heftig drift. Du kjenner den ikke. Du har aldri følt melk i brystene dine.

VAKKER KVINNE:
Nei, den er for grov!

(Hun klasker til Beatrijs i ansiktet. Vi ser Beatrijs synke på sine knaer, som halvveis bedøvet.)

BEATRIJS:

(Stønnende)

Jeg greier ikke mer...

VAKKER KVINNE:

(Glatter på hanskene sine)

Og vaer en annen gang i det minste anstendig.

BEATRIJS:

(Krypende på bakken)

Ha medlidenhet. Jeg tror jeg var enda skjønnere enn deg. Han elsket meg.

VAKKER KVINNE:
Og det har han sagt deg!

BEATRIJS:
Likegyldig hva han nå sier til deg, jeg har hørt det av hans egen munn mot mine lepper. Min drøm skulle vare evig...

VAKKER KVINNE:
A, hold opp...

BEATRIJS:

(Tryglende)

Han kan ikke vaere ny mer. Han kan i høyden gjenta seg. Gi meg det som tilhører meg. Jeg løfter mine to barn opp mot ditt nådige hjerte. Jeg kysser ... jeg kysser ditt skjørt.

VAKKER KVINNE:
Jeg elsker ham.

BEATRIJS:
Men du fortjener en mann med friske lemmer og jomfruelig blikk!

VAKKER KVINNE:
Jeg elsker den mannen. Jeg er ennå ikke lei av ham. Hold opp! Du er en frekk løgnerske...

(Hun går sin vei.)

BEATRIJS:

(På bakken)

Å! Å! hodet mitt... Det slukner for meg...

(I jamrende fortvilelse)

Det slukner for meg! Det slukner for meg!

(Hun banker hendene mot tinningene. Teppet faller igjen)

DJEVELEN:

(På podiet)

Musikk!

(Messingblåserne tramper. Folk tramper i samme takt. Barn klapper i hendene. Djevelen slår takten.)

TRYLLEKUNSTNEREN:
Hun der gjør det bra. Hørte du klasket på kjaken hennes?

STJERNEKIKKEREN:
Herre-jesus! Det er jo hennes egen skyld. Hvorfor går hun ikke til hospitalet?

TRYLLEKUNSTNEREN:
Kommer det mere? Jeg lurer på. hva hun vil foreta seg. Det er ikke stort hun kan gjøre. Hun er jo nesten gåen.

DJEVELEN:
Stille! Komedien går sin gang. Jeg har lovet dere noe å kose dere med. Dere betalte for plassen deres da dere kom til verden. Tror dere jeg narrer dere? Tror dere jeg selger katta i sekken? Pengene dere gav meg, ligger i brysthårene mine. Jeg beholder min del. Men jeg skal gi dere deres.

TRYLLEKUNSTNEREN:
Ikke prat så mye. Hva kommer nå?

DJEVELEN:
Det kommer en herlig ulykke. Sitter alle godt i stolene? Der går teppet til side!

(Han plystrer og går bort.)

(Teppet er dratt til side. Vi ser hvite sykehusvegger. I en jernseng ligger Beatrijs. Sykehusnonnen sitter ved sengekanten. Pause.)

BEATRIJS:

(Våkner og vil rette seg opp)

Jeg kan ikke. Øynene mine ... øynene mine...

(Hun faller tilbake. Nonnen dekker hendene hennes.)

BEATRIJS:

(Reiser seg plutselig opp igjen)

Marieke, hvor er Marieke? Hvor er vuggen?

(Ser forskrekket inn i nonnens ansikt.)

Hvem er du?

SYKEHUSNONNEN:
Jeg er din søster, kjaerligheten.

BEATRIJS:
Legg bort den masken.

SYKEHUSNONNEN:
Jeg ser på deg med mitt sanne ansikt.

BEATRIJS:
Nei, det skjuler seg noe bak blikket ditt. Det er noe du ikke vil la meg få vite.

SYKEHUSNONNEN:
Jeg vil hjelpe deg av hele mitt hjerte.

BEATRIJS:

(Med undertrykt raseri.)

Jeg ønsker ingen hjelp; den er som et påbud. Jeg vil ha mitt frie valg. Jeg vil følge mitt livs lidenskap!

(Hun blir svak)

Hva sa jeg nå?... Øynene mine... Øynene mine ... de brenner...

SYKEHUSNONNEN:
Du er ikke riktig frisk. Vaer stille. Du må hvile deg godt.

(Vi ser Beatrijs stirre forvirret fremfor seg. Hun griper nonnen i skuldrene.)

BEATRIJS:

(Med undertrykt stemme)

Hvor er barna mine?

(Nonnen bøyer hodet og begynner å be.)

Barna mine ... barna mine... Hvor er de?

(Sanseløs, stemmen brister)

Du ... du ... du myrder meg.

SYKEHUSNONNEN:
Vaer sterk. Du har begått en stor misgjerning.

BEATRIJS:
Hva? Hva?

SYKEHUSNONNEN:

(Mildt)

Vi har gjort alt hva vi kunne. Det var for sent. Gassen fylte hele rommet. Vi kunne bare redde deg.

BEATRIJS:

(Smiler underlig)

Vent. Du går for fort...

(I forferdet angst.)

Nei! Nei! Nei! Jeg tør ikke høre på deg... Å! Å! Jeg har latt barna mine dø!

SYKEHUSNONNEN:
Du selv var også nesten kvalt.

BEATRIJS:

(Slår seg på brystet)

Jeg har tilintetgjort mitt eget blod!

SYKEHUSNONNEN:
Vaer rolig nå. Vi skal be sammen.

BEATRIJS:
Jeg vil dø! Jeg vil dø! Forbannet vaere den hånd som bragte meg hit!

SYKEHUSNONNEN:
Bann ikke. Gud hører deg. Barna dine er i himmelen, ved Hans side.

BEATRIJS:

(Smertefullt)

Marieke... Marieke... Du stirret sånn på meg da jeg lukket døren og vinduene. Nå vet jeg det: du så døden. Du løftet de magre fingrene dine opp til munnen min. Du spurte ikke. Du la deg bare på sengen ved siden av meg. Og veslebror lå i midten. Du var så lydig...

(Hun gråter)

Hu! Hu! du så døden som jeg ropte på. Og jeg, jeg lever!

(Hun kaster seg ned i putene. Hennes klagerop vedvarer. Nonnen tar korset som henger på brystet og kysser det.)

SYKEHUSNONNEN:

(Mildt)

Varherre tilgi deg.

(Hun folder hendene sine. Teppet faller igjen.)

DJEVELEN:

(På paradeplanken)

Musikk!

(Hornmusikken gjaller. Uro blant folk. Høylytt applaus.)

TERNINGMANNEN:
Pokker så fint! det er sannelig bryet verd.

LOPPETEMMEREN:
Hun slipper nok billig fra det.

TERNINGMANNEN:
Men hun må nok i fengsel. Det er klart.

LOPPETEMMEREN:
Tror du? Det er da ikke noe vanlig mord?

TERNINGMANNEN:
Det er det samme. Du har ikke rett til å ta livet av andre, selv om du gjerne vil dø med.

LOPPETEMMEREN:

Men hun kan nok bli frikjent.

TERNINGMANNEN:
Ikke hvis jeg var dommeren. Det hadde jeg ikke samvittighet til.

LOPPETEMMEREN:
Pøh! Når en kvinne lar tårene renne som en sil, hva kan da en stakkars mann gjøre?

DJEVELEN:
Hold opp med det levenet. Hvordan skal jeg få forklart saken på dette viset?...

(Til Tunge, som viser tydelige tegn til svakhet.)

Nå, hva feiler det deg?

TUNGE:
Jeg føler meg ikke riktig bra. Kan jeg få sette meg litt?

DJEVELEN:
Men ti da stille, folkens!

(Til Tunge)

Du kan sette deg på huk, hvis det kan vaere til noen trøst.

TUNGE:

(På huk)

Varer det lenge ennå, dette spillet gjennom så mange år? Jeg blir så trett. Og Blikk, hva gjør du for noe?

DJEVELEN:
Han piller seg i nesa.

TUNGE:
Blir han ikke trett av å se på?

DJEVELEN:
Oi, oi, dere to helvetesvitner, dere jager meg skrekken på kroppen. Skal ikke Beatrijs komme på bena igjen?

(Han svinger med armene. Omfattende stillhet.)

Hysj!... Hva hører du?

(Blikk skjerper sin hørsel og kaster en fort følelse til Tunge.)

DJEVELEN:

(Vennlig)

Beatrijs?

(En pause)

Beatrijs, lever du ennå?

(Vi hører en glad latter bak teppet.)

Hajaja-há!

(Tunge retter seg opp.)

Mine dyrebare barn, vi kan fortsette spillet på stående fot. Hola! er alle på plass? En avant!

(Han plystrer og trekker seg bort. Teppet dras til side. Vi ser et frynset hotell. En rød lykt opplyser inngangen. En negerportier kommer og kikker langs gaten. Der ser han tydeligvis noen naerme seg. Han trekker seg raskt tilbake. Beatrijs, i oppsiktsvekkende klaer, kommer til syne arm i arm med Isengrim.)

BEATRIJS:
Siden den gangen har jeg tenkt på deg så ofte. Husker du meg?

ISENGRIM:
Nei. Kvinnfolk faller like ofte ut av hukommelsen min som ut av senga mi!

BEATRIJS:
Det var på et tivoli. Jeg danset med en ung mann. Du slo ham ut - og jeg lå i dine armer.

ISENGRIM:
Sånt har jeg gjort så ofte.

BEATRIJS:
Men den gang trakk dere kniver. Jeg ser deg ennå for meg - det brede brystet ditt fremoverbøyd, jern-hodet ditt høyt hevet, og kniven lik en stråle i neven.

ISENGRIM:
Jeg kunne aldri tukle med kvinnfolk uten å slåss først.

BEATRIJS:
Jeg tror jeg allerede den gang likte deg svaert godt. Du er så sterk. Det går varmt i meg bare du løfter på armen.

ISENGRIM:
Er du ikke redd for å kjenne styrken min også på andre måter? Jeg er ingen bløtfisk - det skjønner du nok.

BEATRIJS:
Jeg vil vaere din tjenerinne. Jeg er god mot deg, og du er min eneste mester.

ISENGRIM:

(Ler grovt)

Du snakker. som en jomfru!

BEATRIJS:
Jeg snakker som en som for første gang oppdager den virkelige kjaerligheten. Jeg har hatt flere bleke eventyr. Men nå gir livet meg endelig min del. Jeg får lov til å sove ved din fotende.

ISENGRIM:

(Tilfreds)

Fortell meg - den første kjaeresten din, hva var det for et krek?

BEATRIJS:
Han så ut som en gresshoppe tror jeg. Jeg har glemt hva han het.

ISENGRIM:

(Hovmodig)

En gresshoppe, ja min santen. Hør, jente, jeg liker deg ganske godt. Men du er kanskje litt slapp i holdet...

BEATRIJS:
Du vet ikke hvordan jeg er. Jeg kjente meg ikke selv før jeg følte din kloke hånd hvile på hoften min. Men nå vet jeg det sikkert: du skal bli tilfreds. Får jeg et kyss?

(Han trykker henne brutalt mot seg.)

ISENGRIM:
Kom!

BEATRIJS:

(Igjen ved hans munn)

Jeg er lykkelig.

ISENGRIM:

(Råtт)

Kom. Det brenner i hodet mitt.

(Han tar henne med inn i hotellet. Negeren kommer frem i inngangen og gliser. Teppet faller.)

DJEVELEN:
Musikk!

(Hornmusikken gjaller. Man synger. Det lyder rop fra folket.)

LYKKEHJULKONEN:
Du snakker om hønsehue!

KOKOSSELGEREN:
Det er stor skam.

TRYLLEKUNSTNEREN:
Snakk om skinnhellig tispe.

STJERNEKIKKEREN:
Slik er alle kvinnfolk.

KORTLEGGERSKEN:
Hva er det han sier, han med kikkerøret?

LOPPETEMMEREN:
Det er sikkert ikke sant!

LYKKEHJULKONEN:
Hva tror du ellers? Hva må vi ikke gjøre oss til for å behage de fine mannfolkene? Hva gjør de oss ikke til? Vi lever i skyggen av den kåte buken deres.

DJEVELEN:
Hajajá! Hajaja-há! Mine kristelige brødre og søstre, få meg ikke sint. Dere er kommet for å glede dere, nyte hverandre, ifølge Ordet som ble kjøtt. Livet er en altomfattende omfavnelse. I kjaerligheten smelter hjertene sammen.

(Han ler litt.)

Hajaja-há! Tretten år er gått. Mitt spill naermer seg slutten. Jeg har bare en liten yndig bagatell igjen å vise. Alle mann på post? Sett i gang!

(Han plystrer. Han forsvinner. Teppet går til side. Vi ser gavlen til en nattkro. Det sner. Et par mennesker går forbi. Beatrijs viser seg i døråpningen. Bak henne høres lett dansemusikk. Hun har på seg et farveskrikende sjah Håret er vilt, med oppsiktsvekkende kammer. Det virker som om hun har drukket. Hun ler påtatt.)

BEATRIJS:
Pst! gutt, vil du ikke bli med meg? Jeg vet om noe fint. Noe som kommer til å glede deg.

(Ingen svarer henne. Hun gjør en vag bevegelse.)

AEsj! Ryk og reis!

(En gråhåret kvinne, ansiktet helt dekket av et sort slør, står foran henne.)

Hvem er du? Jeg har ikke ropt på deg? Jeg er bare for menn.

BEATRIJS' MOR:
Beatrijs, mitt stakkars barn.

BEATRIJS:
Når du vet navnet mitt, så si meg ditt.

BEATRIJS' MOR:

(Løfter på sløret)

Kjenner du meg ikke igjen?

BEATRIJS:
Hvordan skulle jeg det? Jeg er ikke så gammel som du.

BEATRIJS' MOR:
Du er av mitt skjød. Jeg er din mor.

BEATRIJS:
Min mor... Vel! Vel! det burde jeg jo ha sett.

(Hun ler.)

BEATRIJS' MOR:
Det er gått så mange år...

BEATRIJS:
Ja, men jeg skulle vel ha kjent deg igjen på det tiggende blikket ditt.

(Med rå stemme.)

Hva vil du meg? Jeg er fattig.

BEATRIJS' MOR:

(Mildt.)

Jeg bad deg ikke om noe.

(Hun rekker hendene sine frem.)

Se, Beatrijs, jeg vil trykke deg i armene mine.

BEATRIJS:
Det kan du ikke. Før så, da jeg var barn, kjente jeg armene dine: de var som en deilig vugge. Nå er de harde og fremmede, som en sykehusbåre.

BEATRIJS' MOR:
Du er så oppjaget. Jeg kan roe deg ved hjertet mitt.

BEATRIJS:
Det kan du ikke. En gang kom jeg til deg i fortvilelse. Da var du et sikkert tilfluktssted. Men det er mange år siden. Jeg var nettopp kommet ut av fengselet. Jeg fait ned på din dørstokk. Der sparket din tredje mann meg bort.

BEATRIJS' MOR:
Jeg ville hjelpe deg.

BEATRIJS:
Nei, du hadde ditt å stelle med. Livet har slynget frukten langt bort fra trestammen.

BEATRIJS' MOR:
Barn kan vaere hårde.

BEATRIJS:
Barna er ikke hårdere enn foreldrene. Enhver støtter seg på loven. Enhver har sin tid. Og resten har sine tårer.

BEATRIJS' MOR

(Hun dekker ansiktet til med sløret)

Min mann er død. Jeg er alene. Er det ingensteds trøst å finne?

BEATRIJS:
Det er best ikke å tenke. Og heller le.

BEATRIJS' MOR:

Farvel.

(Beatrijs stirrer et øyeblikk frem for seg og gnir hånden over pannen. En eldre herre passerer.)

BEATRIJS:

Hei! Pst! Hvor går De hen?

(Den eldre herre snur seg.)

BEATRIJS:

(Tryglende.)

Se godt på meg. Er jeg ikke vakker nok?

(Går frem mot ham og byr seg frem.)

Elskling, er jeg ikke Deres seng verdig? Jeg har et stort begjaer inatt...

ELDRE HERRE:
Jeg har ikke tid.

BEATRIJS:
Pøh! kom da, det koster ikke mye. Jeg skal varme føttene Deres ved ovnen min. Jeg skal...

(Hun hvisker noe i hans øre.)

ELDRE HERRE:
Nei, la meg vaere.

(Han løsriver seg og forsvinner.)

BEATRIJS:
AEsj! Han røyter!

(Negerportieren går forbi.)

BEATRIJS:
Hei der! svarte kamerat, ikke ha sånt hastverk da!

(Hun blunker. Negeren ler.)

Kan du ikke finne en times tid i lommeboka di!

(Negeren ler og går videre. Beatrijs vender seg mot oss og raser.)

For en tufs! er det da ingen som vil ha meg?

LYKKEHJULKONEN:
Et ludder er det hun er.

(Uro)

KOKOSSELGEREN:
For et syn! Det er uhørt. Du er ikke til å ta med en ildrake engang!

LYKKEHJULKONEN:
Ha deg unna! Du får oss til å spy.

BEATRIJS:

(Utfordrende)

Overøs meg ikke med aerbarheten deres. Den kjenner jeg ikke. Det er da noen av dere som har lyst på meg! Men her kan man se oss for lett.

TRYLLEKUNSTNEREN:

(Oppreist, med neven i vaeret)

Hvis du ikke holder tåta på deg, så drar jeg deg ned fra plankene!

(Rop, applaus, latter.)

BEATRIJS:

(Med en annen stemme)

Hvem sier at han skal slå meg ned?

ALLE:

(Tydelig enssinnet)

Vi! Vi! Alle sammen! Vekk! Vekk!

BEATRIJS:

Her står jeg med kroppen min som en last som blir tyngre for hver dag. Kjenn dere selv i meg. Det er deres eget kjøtt dere spytter på!

(Bevegelse. Stillhet)

Jeg har lydig uttømt min menneskelige kraft. Jeg har hengitt mitt skjød til den vide sol. Jeg har båret mine barn i innvollene mine. I barnsnød har jeg betalt mitt moderskap. Jeg var fortvilet, som enhver, da jeg

mistet mine barn. Og som enhver har jeg vaert fylt av et nytt håp, av en ny livslyst. Jeg var en svak kjemper, men jeg har kjempet med mine tenner, min hjerne og mitt blod. Jeg har gitt alt jeg hadde, for bare å få noe tilbake. Så stor var min hunger. Og så små var hendene deres til å naere min store livslyst!... Å, tivolifolk, er jeg ikke et speil for dere?

(Leven. Langt borte hører vi hornmusikken.)

DJEVELEN:

(Fra det fjerne)

Hajaja-há!

(Folk stiger trappene ned til teatersalen.)

LOPPETEMMEREN:
Du er en heks!

LYKKEHJULKONEN:
Helvete brenner i kroppen din!

TRYLLEKUNSTNEREN:
Her stinker det av svidd menneskehud!

STJERNEKIKKEREN:
Luften er full av fosfor. Det er ingen steder å gjøre av seg.

BEATRIJS:

(Naermer seg proscenium. Blikk og Tunge følger efter henne.)

Det er ikke meg dere jager bort. Det er redselen i dere. Dere flykter for øyet som åpner seg i dere og som skuer inn i deres sjel.

(Vi ser uvilkårlig opp på det uhyrlige øyet som buler ut fra teltfronten. Folk trenger seg bakover i salen.)

BEATRIJS:
Men jeg vet, dessverre, hvor svart samvittigheten deres er. Dere er mer usle enn feige.

(Hun vakler.)

(Musikken er dødd hen. Folk vil bort. Det blir helt stille. Gratian trer ut av rosenbusken og står frem for Beatrijs. Beatrijs blir plutselig myk og skjelvende, streefeer armene ut mot ham.)

BEATRIJS:

(Med klar lyd)

Bror... Bror...

(Han spytter foran henne og går forbi. Beatrijs viker tilbake under slaget.)

BEATRIJS:

(Smertefullt)

Hva har jeg gjort? Hva har jeg gjort? Jeg visste ikke at jeg ennå kunne lide...

(Hun er oppløst i tårer. Hun kommer mot oss.)

Hjelp! Hjelp! Ensomheten, lik et sluk, suger meg nedover!

(Hun roper til oss:)

Hyklere! er det ingen som rekker meg hånden? Jeg trygler om én hånd fra de kalde klaerne deres. Min skamplett er å vaere menneske. Jeg har

spilt min ynkelige rolle. Jeg har utført min tjeneste! Jeg har utført min tjeneste.

(Hun går forferdet og snublende rundt på scenen.)

Mor! Mor! Hvor er du? Jeg føler at du vandrer gatelangs. Mor, jeg har løyet: det er en trøst, det er en trøst i kjaerligheten!

(Med ett ser hun mot krusifikset. Vår Herre kommer langsomt løs fra korset. I en skjønn bevegelse strekker han armene ut mot Beatrijs.)

BEATRIJS:

(På sine knaer)

Å, Gud! Det er trøst i Deg!

(Pause. Beatrijs reiser seg opp. Krusifikset står som før ubevegelig som støtt i sten.)

TUNGE:

(Nesten uten pust)

Beatrijs... Beatrijs...

BEATRIJS:

(Kaster kammer og halskjede bort; taler med klar stemme.)

Mitt Blikk og min Tunge, jeg tar farvel med dere. Jeg legger mine sanser av. Jeg vet veien - alene.

(Tunge og Blikk synker langsomt sammen. Livet er slutt. Beatrijs går bort hvorfra hun kom. Stille.)

(Teppe)

Tredje akt

(Tredje akt begynner som den første. Den samme mørke sal. Den samme grønnaktige dis i klosterkapellet. Den samme klingende lyd fra klokkene. De samme nonner i korstolene. Vi ser i ett bilde de sortkledde nonnene, abbedissen og Jomfru Maria, som trofast, i Beatrijs' rolle, trekker i den doble klokkestrengen.
Når søstrene er gått bort, i samme orden som i første akt, går det grønnaktige florteppet opp, og Jomfru Maria trer hen til proscenium. Hun tar blomstene ut av marmorfatene og tenner røkelse i dem. Vi kjenner duften av den hellige røkelse.
Jomfru Maria går med yndefulle skritt til side, tar sopelimen og feier det flisebelagte gulvet rent. Koret gir gjenlyd. Alt er stille. Med ett hører vi tre ganger banking med jernringen på klosterets plankeport. Jomfru Maria går over scenen. Hun gjør et tegn. Der står Beatrijs. De stirrer lenge på hverandre. Beatrijs begynner å skjelve og siger på kne.)

BEATRIJS:
Søster, søster, jag meg ikke bort herfra...

JOMFRU MARIA:
Enhver er velkommen i Herrens hus.

BEATRIJS:
Søster, du kjenner meg ikke.

JOMFRU MARIA:
Guds barn har intet navn.

BEATRIJS:
Å, du er ren og full av tillit. Min synd er altfor stor.

JOMFRU MARIA:
Guds miskunn er meget større.

BEATRIJS:
Dette hus som du aerer ... å søster, jeg har forrådt dette hus!

JOMFRU MARIA:
Dette hus har ikke merket noe. Det står høyt hevet over ethvert forraederi.

BEATRIJS:

A nei, hvordan skulle du forstå meg? Du var ikke her da jeg rømte.

JOMFRU MARIA:

Tjenerne kommer og går. Tjenesten forblir uskje{problem}

BEATRIJS:

Jeg har forspilt tjenesten. For tretten år siden. Jeg er søster Beatrijs.

JOMFRU MARIA:

(I samme tone)

Jeg er søster Beatrijs.

(Beatrijs retter seg plutselig opp. Hun ser seg selv. Nu styrter hun ned foran alteret.)

BEATRIJS:

(Oppjaget)

Mor! Mor! Min grumsete sjel trygler om ditt lys! Den er blitt så liten. Jeg bar den i hendene mine mens jeg gikk hit... Å! Å! har jeg mistet den underveis? Jeg føler mine nakne håndflater. Bare noe søle henger igjen på fingrene...

(Hennes stemme forandres)

Mor! verden har oppslukt mitt legeme. Jeg har smakt på livet med grådig munn. Nå sitter det bare en bitter smak igjen på leppene. Livet i meg er fortaert, og jeg står her som en sluknet fakkel. Hvis du ikke gir meg tegn, kan et skriftemål aldri hjelpe meg!

(Hun vrir armene og strekker dem mot nisjen. Plutselig skriker hun og uttrykker stor redsel.)

Mor! Jeg ser deg ikke! Øynene mine er to sår! Å mørke, du blør!

(Hun har reist seg opp. Det er som om hun vil flykte. Da står Jomfru Maria der i skjønne himmelstråler.)

JOMFRU MARIA:

(Åpen lik et kors)

Mitt barn, det tegnet du ber om, skinner på ditt hjerte.

(Hun omfavner Beatrijs.)

JOMFRU MARIA:

(Mildt)

Tiden naermer seg for neste tidebønn. Beatrijs, du må ringe.

(Beatrijs forstår ikke riktig og stirrer som et barn...)

(Jomfru Maria løser opp livrepet, tar av seg den sorte kutten og nonnesløret. Hun gir det over i Beatrijs' armer. Så tar hun på seg den gylne kappen som ligger for føttene til Jesusbarnet og forsvinner bak alteret i det fiolette dyp.)

BEATRIJS:

(Kysser kutten og tar den på seg.)

Hellige kledebon, omgi meg med ydmykhet og forløs mine lemmer fra all sanselig prakt.

(Hun kysser livrepet og binder det om lendene.)

Heilige rep, bind mine hovmodige drifter i din rette tukts knuter.

(Hun kysser sløret, som hun setter på seg.)

Hellige slør, slukk mitt

hodes flammer og trykk lydighetens jevne stillhet på mine tinninger.

(Puster letter og tar noen skritt.)

BEATRIJS:

(Meget gripende og skjønn musikk)

Å, friske pust som lindrer meg, å, rene duft av lin, å folder som omgir meg som linjer av krystall, å slør som med vingers liflige sus mildt vifter mot mine skuldre - er du botens strenge kledebon?

(Hun vender seg om.)

(Jomfru Maria står i nisjen, med kappe og krone og med gudebarnet på armen. Det stråler et lys over bildet.)

BEATRIJS:

Skal jeg våge å be?

(Hun naermer seg alteret.)

(Korstolene blir synlige. Klokkene ringer av seg selv. Den doble klokkestrengen dingler i rommet.)

Hill deg, Maria, full av nåde, velsignet er du blant kvinnene og velsignet er ditt livs frukt, Jesus. Hellige Maria, Guds mor, be for oss syndere nu og i vår dødstime. Amen.

(I mellomtiden er søstrene kommet frem i koret. De første har ikke umiddelbart sett mirakelet. Men nå blir de alle stående og stirre forbauset. Abbedissen, som er den siste som trer inn i kapellet, synes å vaere meget grepet. Nonnene faller på kne.)

SØSTRENE:

(Vi hører en summing av stemmer)

Bildet! Bildet! Bildet er vendt tilbake! Se bildet! Maria er steget ned fra himmelen! Se bildet!

ABBEDISSEN:

(Stillhet mens hun taler.)

Søster Beatrijs, har du sett bildet vende tilbake?

BEATRIJS:

(Skjelvende)

Moder, jeg vet ikke, kanskje vendte det tilbake mens jeg bad? Dere vil ikke tro meg. Jeg er løgnen selv.

ABBEDISSEN:
Beatrijs, du frommeste av våre søstre, din hellighet stråler oss i øynene. Ditt enfold har vaert årsaken til et under. Halleluja!

BEATRIJS:
Jeg er ikke slik! Jeg er tynget av synder...

ABBEDISSEN:
Klokkene ringer av seg selv! Englene gleder seg ved Beatrijs' tjeneste. Halleluja!

BEATRIJS:
Moder, jeg har ingen del i del som skjer. Jeg er et vrak som livet har skyllet opp på dette sted.

ABBEDISSEN:
Velsignede Beatrijs, din ydmykhet blomstrer i vår uverdige midte. Halleluja! Vi kneler for din fot.

(Alle kneler.)

BEATRIJS:
Moder, Moder, jeg forgår av skam. Tramp ikke med en så blind vrede på det ynkelige vesen som jeg er blitt. Reis dere! Reis dere!

ABBEDISSEN:
Utkårede Søster, din enkle dyd fornedrer seg for oss. Din gudsfrykt kaster glans over klosterets stener. Led oss ved din hånd. La oss i skyggen av deg få nyte godt av den nåde som ble deg til del.

BEATRIJS:
Reis dere! Knaerne deres tynger på mitt hjerte. Reis dere! Reis dere! Tiden er ute. Å, la min bot vaere så tung som min skyld! Jeg skal skrifte alt...

(Abbedissen reiser seg. Klokkene tier.)

ABBEDISSEN:
Det er en merkelig iver som driver deg. Ditt ord har en bitter klang.

BEATRIJS:
Det er tretten år siden. Jeg var den yngste av dine underordnede. Min uskyld blomstret i mine bønner. Jeg levet uten angst, lik et barns ånde. Da, en natt, hørte jeg ropet fra verden. Det sitret gjennom mitt kjød. Jeg kunne ikke stå ham imot... Og han kom her ... de hvite tennene som lo imot meg, flammer fra to blå øyne, to kjaertegnende hender. Han var det forjettede liv. Jeg fulgte den unge mannen.

ABBEDISSEN:
Mitt barn, du tar feil. Du har vaert her dag for dag, som en ren og innviet blomst i vår orden.

BEATRIJS:
Jeg har levet med ham og delt hans nytelse. Ved hans bryst glemte jeg dere alle.

ABBEDISSEN:
Beatrijs, vårt hus var fylt av deg.

BEATRIJS:
Gud, du som ser meg, hjelp meg til å fremsi mitt skriftemål. Hjelp meg til å føre bevis for mitt dype fall. Jeg tørster efter Din dom!

(Gratian viser seg)

Moder, Moder, se! Det er et virkelig mirakel! Se hit, hit til denne kanten. Der kommer Gratian, vitnet om min ukyske ild som han delte med meg.

ABBEDISSEN:
Jeg ser bare alteret og veggene. Gulvet er urørt.

BEATRIJS:
Der! Der! Med ham har jeg drevet hor. Brystene mine ble en feber som glødet ved hans leber... Gratian, hold deg rolig. Min Moder vil se deg...

ABBEDISSEN:
Jeg ser ingen, uten deg og søstrene.

NONNENE:

(Mumler rytmisk i kor, mens spillet går videre; Beatrijs' ord høres over mumlingen.)

Hill deg, du rene Beatrijs,
din sjel strømmer
som en kjølig kilde,
full av lysets perler.
Ditt vesen lutrer
luften som våre bønner
stiger opp igjennom!

(Beatrijs vil komme naermere Gratian. Gratian forsvinner.)

BEATRIJS:
Jeg gjør mitt beste for å fortelle deg sannheten... Mitt hode er ikke så sterkt...

ABBEDISSEN:
Du har vaert altfor streng i din faste. Du har overvurdert dine krefter.

BEATRIJS:
Nei, min munn lå ved jordens bryster. Jeg drakk som et dyr. Så fikk jeg barn. Og så vinket døden på meg. Min Moder, hør godt efter. Det liv som Gud gav meg, ville jeg kvele med egne hender. Mine barn har jeg myrdet.

ABBEDISSEN:
Du fantaserer. Tilsmuss ikke lenger det fromme eksempel vi har i deg.

BEATRIJS:
Din godhet har ingen ører. Jeg hadde to barn. Marieke...

(Hun stanser. Marieke kommer til syne)

Marieke... Marieke ... mitt stakkars blod!...

NONNENE:

(Mumler rytmisk i kor)

Hill deg, lykksalige Beatrijs,
smertens lilje,
å rene lys

som åpenbarer for oss
himmelens vei.
En pil av sølv
farer mot himmelen!

BEATRIJS:
Ser du ikke mitt forvillede, lille barn?

(Marieke forsvinner.)

BEATRIJS:

(Smertelig)

Det er noe som går i stykker ... det er noe som går i stykker...

ABBEDISSEN:
Vaer stille.

BEATRIJS:
Gud! gi meg kraft til å bekjenne alt!... Jeg har opplevet byen, med de tusen boliger. Oljen fra dens lamper klebet ved mine kinn, sølen hang som slim ved mine føtter. Til hundre skitne hender lånte jeg mitt skjød... Da kom min egen mor til meg. Min tunge var sur. Jeg bespottet hennes bryst med galle!

(Vi ser hennes mor.)

ABBEDISSEN:
Beatrijs, din stemme svir i vår samvittighet. Du har hevet deg høyt over verdens støv.

BEATRIJS:

(Til sin mor.)

Kvinne, du som fødte meg, jeg trygler deg, anklag meg. Straffen er søtere enn din medlidenhet!

NONNENE:

(Felles)

Hill deg, hellige Beatrijs,
Du står mellom søylene
i Guds hellige forgård.
Dine fingre synger.
En stjerne blinker på din panne,
lidelsens bro!
Å, tårers regnbue!
Å, glade forbønn!

BEATRIJS:

(Til sin mor)

Gå ikke bort! Jeg er ditt barn. Jeg trenger din levende anklage!

(Beatrijs' mor forsvinner.)

ABBEDISSEN:
Når *du* angrer slik, hvor stor må da ikke *vår* skyld vaere ... å Gud, den reneste blant dine jomfruer tilintetgjor sitt jordiske kledebon av kjaerlighet til Deg. Miskunn Deg over oss!

BEATRIJS:
Jeg kan ikke mer enn det jeg nå har gjort. Jeg har skriftet mine synder.

ABBEDISSEN:
Du har gjort oss små

BEATRIJS:
Nå vet jeg hva jeg skal gjøre. Nå kan jeg vaere som en av dere, på mine bare føtter. Min iver vokser.

ABBEDISSEN:
Beatrijs, du er opphøyet over oss. Jeg kan ikke lenger befale over deg.

BEATRIJS:
Jeg vet min oppgave. Jeg må ennå vinne min trøst. Jeg har ingen tid å miste. Min time står skrevet et sted. Jeg må vaere botferdig.

ABBEDISSEN:
Hva vil du gjøre.

BEATRIJS:
Som Maria. Vaere tålmodig. Og tjene.

(Korset reiser seg i hele sin bredde. Det grønne florteppet faller. Søstrene, i to rekker, går opp mot alteret. Abbedissen i midten. Beatrijs tar fyrtøyet og tenner én for én av de seks kjertene.